

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Role USA jako garanta bezpečnosti v mezinárodním
systému po skončení studené války**

Jana Kliková

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Role USA jako garanta bezpečnosti v mezinárodním
systému po skončení studené války**

Jana Kliková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.“

Plzeň květen 2020

.....
Jana Kliková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D., za všestrannou pomoc, množství cenných a inspirativních rad, podnětů, doporučení, připomínek a zároveň za velkou trpělivost s obdivuhodnou ochotou při konzultacích poskytnutých ke zpracování této práce.

Obsah

| | |
|---|----|
| ÚVOD..... | 1 |
| 1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ..... | 4 |
| 1.1 Garant bezpečnosti | 4 |
| 1.2 Role států garantujících mezinárodní bezpečnost | 5 |
| 1.2.1 Mediátor..... | 6 |
| 1.2.2 Intervenující aktér | 8 |
| 1.2.3 Obránce a podporovatel demokracie, svobody, lidských práv a liberálního mezinárodního pořádku | 12 |
| 1.2.4 Garant bezpečnosti konkrétních států na základě bilaterálních bezpečnostních smluv | 15 |
| 2 USA V ROLI GARANTA MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOSTI VE VYBRANÝCH KONFLIKTECH | 18 |
| 2.1 USA v roli vojensky intervenujícího aktéra | 18 |
| 2.1.1 Dlouhá léta v Iráku..... | 19 |
| 2.1.2 Příklad Bosny a Hercegoviny..... | 25 |
| 2.1.3 Situace v Somálsku a bitva o Mogadišo..... | 27 |
| 2.1.4 Situace na Haiti | 29 |
| 2.1.5 Příklad Kosova | 32 |
| 2.2 USA v roli mediátora..... | 34 |
| 2.2.1 Daytonské mírové jednání..... | 35 |
| 2.2.2 Velkopáteční dohoda..... | 37 |
| 2.2.3 Izrael a Palestina | 39 |
| 2.3 USA v roli obránce a podporovatele demokracie, svobody, lidských práv a liberálního mezinárodního pořádku | 41 |

| | |
|---|----|
| 2.4 USA v roli garanta bezpečnosti konkrétních států na základě bilaterálních bezpečnostních smluv | 45 |
| ZÁVĚR..... | 51 |
| SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ | 54 |
| RESUMÉ | 71 |

ÚVOD

Přelom 80. a 90. let přinesl obrovskou změnu pro celý svět. Zhroucení východního bloku a rozpad Sovětského svazu znamenal nejen konec studené války, ale především konec dlouhodobé rivality dvou společensky, kulturně, ekonomicky a politicky naprosto odlišných mocností usilujících o titul světové velmoci. Bipolární svět se doslova rozpadl a proměnil v unipolární systém, v němž světu dominovala jediná mocnost – Spojené státy americké. V čele s G. H. Bushem se USA staly dominantní mocností, která převyšovala svojí vojenskou silou, ekonomickou silou a technologií všechny ostatní aktéry na mezinárodním poli.

Po dlouhých čtyřiceti letech studené války přišel čas na nové nastavení mezinárodního systému, a s tím i na změny mezinárodní bezpečnosti. USA s nabytím statusu hegemonní mocnosti připadla řada funkcí, které s touto pozicí souvisí. Jednou z rolí bylo zajistit mezinárodní bezpečnost pomocí nastavování norem, pravidel, procedur a principů mezinárodní politiky, kterými se aktéři řídí, a v případě porušení či ignorování daných norem a pravidel aktéry potrestat.

Ovšem se ziskem statusu mezinárodní velmoci nastala důležitá otázka, zda si Washington svoji pozici světového „lídra“ dokáže udržet. Stejně přirozeně jako ledovce tají, moc po dovršení svého vrcholu zákonitě v jistém tempu klesá. Již od starověku pozorujeme úpadek a zánik velmocí – starověké Řecko a Řím, středověká Anglie a Francie, v novověku Španělsko, Nizozemí, Velká Británie a Francie. Rostoucí síla Číny, Indie, Brazílie, Turecka a dalších zemí představuje pro Spojené státy jistou konkurenci, se kterou se Státy musejí v zájmu ponechání si statusu hegemonu vypořádat (Tank 2012: 2–4). Jak Samuel Huntington (2001: 646) píše „[...] mezinárodní uspořádání, bohatství a moc, stejně jako ekonomická a vojenská síla jsou vždy pojmy relevantní a jako takové by měly být vnímány. A protože jsou relevantní a protože všechny společnosti jsou náchylné ke změně, nemůže být ani mezinárodní rovnováha nikdy v klidu.“ Unipolární systém nevydržel dlouho. Od 2.

poloviny 90. let se polarita mezinárodního systému postupně proměňovala do současné multipolární podoby.

Cílem bakalářské práce je vyzkoumat, jak se Spojené státy v letech 1991–2001 vypořádávaly s postupným relativním oslabováním vlastní mocenské pozice v mezinárodním systému a jak se měnící se postavení odráželo ve snahách USA naplňovat roli garanta bezpečnosti. Budu tedy zjišťovat, jak se proměňovaly snahy a možnosti USA zaručit bezpečnost ostatním státním aktérům, nastavit pravidla mezinárodní politiky, předcházet konfliktům a řešit je a případně trestat aktéry, kteří pravidla mezinárodní politiky porušovali. Bakalářská práce se bude zabývat obdobím od roku 1991 do roku 2001. Začátek výzkumného období jsem zvolila na základě toho, že rozpadem SSSR a zánikem činnosti Varšavské smlouvy byla definitivně ukončena studená válka a USA se staly dominantní mocností v systému. Pro konec výzkumného období jsem stanovila rok 2001, jelikož teroristický útok na Spojené státy představuje jistý milník pro celosvětovou bezpečnost z pohledu Spojených států.

Otázkou mezinárodní bezpečnosti od konce studené války se zabývalo mnoho autorů, jak českých, tak zahraničních. Z českých publikací lze uvést *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace* (2009) a *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století* (2006) od autora Jana Eichlera. Otázce nukleárního arzenálu a zastrasování nepřátel se věnuje David J. Trachtenber (2012) ve vědeckém článku *US Extended Deterrence: How Much Strategic Force Is Too Little?* Téma „USA jako garant mezinárodní bezpečnosti“ se v odborné literatuře často vyskytuje v pouhých úsecích. Ty se zabývají především zahraniční politikou USA, kde autoři pouze popisují, jak Washington zareagoval či se vypořádal s danou bezpečnostní hrozbou. Pouze hrstka autorů se přímo zabývá bezpečnostními garancemi uzavřenými mezi USA a druhou stranou. Jako příklad lze uvést odborný článek od autorů Philippa C. Bleeka a Erica B. Lorbera (2014) *Security Guarantees and Allied Nuclear Proliferation*.

Práce bude rozdělena do dvou částí, tedy teoretické a empirické, jež budou obsahovat podkapitoly. První kapitola se bude zabývat částí teoretickou, ve které vysvětlím základní pojmy, s nimiž budu během práce pracovat, a pokládám tedy za důležité jejich význam vymezit. V rámci první kapitoly se zaměřím na pojem garant bezpečnosti. Následně budou rozebrány role garanta bezpečnosti. Zaměřím se na role intervenujícího aktéra jakožto vynutitele pravidel, mediátora, obránce a podporovatele demokracie, svobody, lidských práv a liberálního mezinárodního pořádku a nakonec garanta bezpečnosti konkrétních států na základě bilaterálních smluv. Vzhledem k širokému obsahu práce a nedostatku prostoru se budu v bakalářské práci zabývat pouze smlouvami mezi dvěma aktéry.

Ve druhé kapitole budu analyzovat role USA jako garanta mezinárodní bezpečnosti. Obsahem druhé kapitoly této práce bude zkoumání aktivit a postupů, kterými USA zajišťovaly bezpečnost v mezinárodním prostředí od konce studené války do roku 2001, kdy se USA staly obětí teroristického útoku na vlastní půdě. Toto období je dle mého názoru velmi důležité, jelikož se USA ocitly na novém hracím poli, na kterém se staly nejen nejsilnějším hráčem, ale zároveň musely vytvořit a nastavit „pravidla hry“ bezpečnosti, kterými se svět měl řídit. Po dobu více než čtyřiceti let stály proti Sovětskému svazu s jasnou misí – potlačit komunismus a rozšiřovat demokratické hodnoty. Ovšem v 90. letech se ocitly bez jasného protivníka a vize, kterým směrem se budou ubírat. Přestože hrozba západnímu bloku byla poražením SSSR zažehnána, globální bezpečnost stále nebyla zajištěna. Naopak, od konce studené války je vidět obrovský nárůst konfliktů, které ohrožují a narušují stabilitu mezinárodního systému. V devadesátých letech do takových případů spadá rozpad a situace Jugoslávie, srebrenický masakr, genocida ve Rwandě a mnoho dalších.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Jak již napovídá samotný název kapitoly a úvod, v této kapitole se zaměřím na základní pojmy, se kterými budu v průběhu celé bakalářské práce pracovat a pokládám za důležité jejich význam vymezit a vysvětlit. Nejprve se zaměřím na hlavní pojem *garant bezpečnosti*, jež je pro tuto práci zásadní. V druhé části kapitoly představím role, které pod tuto funkci spadají.

1.1 Garant bezpečnosti

Dříve, než se zaměřím na samotný pojem *garant bezpečnosti*, pokládám za vhodné vysvětlit samostatně pojmy *bezpečnost* a *garant*. Poté vysvětlím pojem *garant bezpečnosti*, jež se bude v následujících řádcích často vyskytovat, a je tedy pro tuto práci zásadní.

Nejprve se podívám na pojem *garant*, se kterým souvisí další pojem *garance*. Termín *garance* je dle Akademického slovníku cizích slov (Petráčková – Klaus 2015: 257) používán jako záruka či jistota. Taktéž se dá tento pojem, pocházející z francouzského slovesa *garantir*, přeložit jako převzetí či poskytnutí záruky. Za garanta tedy považujeme ručitele nebo také poskytovatele záruky.

U pojmu *bezpečnosti* se na moment zastavím. Na rozdíl od pojmu *garance* je *bezpečnost* hůře uchopitelná, jelikož s tímto termínem pracuje velká škála oborů a vědních disciplín, kvůli čemuž dochází k různým odlišnostem definice. Angličtina na rozdíl od češtiny používá dva termíny, které jasně vymezují, o jaké *bezpečnosti* je řeč. *Security* je používána v případě, že mluvíme-li o záměrné hrozbě. Taková hrozba je výsledkem plánovaného činu. Naproti tomu *safety* v angličtině znamená obranu před neplánovanou, náhodnou hrozbou. Neplánované hrozby jsou takové incidenty, které jsou výsledkem či následkem jedné nebo více náhod (Albrechtsen 2003: 1). Dle oxfordského anglického slovníku jsou *security* a *safety* vymezené následovně:

security je termín pro vyjádření stavu oproštěného od nebezpečí či hrozeb, systém je navržen tak, aby poskytoval maximální ochranu (například bezpečnost státu či organizace před teroristickým útokem či špionáží), zatímco safety se ve slovníku vykládá jako stav, ve kterém jsme chráněni před hrozbou, zraněním nebo rizikem, u nichž je nepravděpodobný výskyt (převzato z Albrechtsen 2003: 2). Dle výše vysvětlené anglické terminologie lze říci, že safety je bezpečnostní pojem používaný pro jedince, jenž se může ocitnout v nebezpečné situaci náhodně. Politická a bezpečnostní studia naopak pracují s pojmem security. *Bezpečnost* obecně lze definovat jako stav, kdy jsou maximálně eliminovány hrozby pro aktéra, a zároveň aktér je připravený se vypořádat s eliminací potenciálních hrozeb (Mareš 2003: 11–13).

Na bázi výše vysvětlených jednotlivých pojmů lze chápat *garanta bezpečnosti* jako aktéra, který je schopen zajistit bezpečí nejen sobě, ale i dalším aktérům, jejichž vojenská a ekonomická kapacita není dostatečně silná na to, aby jim zajistila přežití. Státním garantem bezpečnosti je policie, mezinárodním garantem bezpečnosti je natolik silný aktér, jehož síla převyšuje sílu ostatních aktérů. Za garanta bezpečnosti v mezinárodním systému se nejčastěji vydává OSN, regionální velmoc či velmoc globální.

Garance bezpečnosti je také poskytnuta a zaručena na základě oboustranně uzavřených bilaterálních či multilaterálních smluv. Garantem bezpečnosti se stává stát s vyšší vojenskou silou, který se zavazuje k ochraně slabšího státu, jeho nezávislosti a teritoriální integrity (Dowty 1972: 254).

1.2 Role států garantujících mezinárodní bezpečnost

Během historie aktéři mezinárodního systému hledali způsoby, jak vyřešit bezpečnostní hrozby, či jak konfliktům nejlépe předejít. Ukázalo se, že jedním ze způsobů je využití garanta bezpečnosti, jehož role mu umožňuje zasáhnout různými

způsoby do válek a konfliktů v mezinárodním systému. V následujících řádcích se budu zabývat rolemi, které spadají do kompetence garanta bezpečnosti.

1.2.1 Mediátor

V první řadě představím roli mediátora. Mediátor se odvozuje ze slova *mediace*, které Akademický slovník cizích slov (Petráčková – Kraus 1998: 485) vykládá jako „*způsob pokojného řešení mezinárodních sporů, přičemž ve sporu dvou států vystupuje další jako zprostředkovatel*“. *Mediace* pochází z latinského kořene *mediare* neboli rozpůlit. Pokud bychom přeložili *mediaci* z arabštiny, vyšel by nám pojem naznačující manipulaci. V čínštině tento pojem znamená vstoupit mezi dvě strany a vyřešit jejich problém. Západní země chápou *mediaci* jako jeden ze způsobů ukončení konfliktu mezi minimálně dvěma stranami (Wall – Lynn 1993: 160).

Mediace je tedy jeden ze způsobů vyřešení konfliktu mezi jednotlivci, skupinami, společnostmi, nebo státy, který obsahuje třetí (a v některých případech i čtvrtou) stranu nebo člena zvenčí neboli mediátora. Práce mediátora se nejčastěji objevuje, je-li jeho přítomnost užitečná a povede k úspěšnému vyřešení konfliktu (Greig 2005: 251). Mediátor přichází na scénu ve chvíli, kdy ho konfliktní strany požádají o pomoc (nebo svolí k jeho participaci) vyřešit jejich vzájemný spor nebo vyjednávání. Případně mediátor může nabídnout své služby sám dobrovolně a schválí-li ho sporné strany, připojí se k vyjednávání. V některých případech je mediátorova přítomnost nutná na základě právního hlediska nebo smlouvy (Wall – Lynn 1993: 164). „*Mediátor musí být natolik důvěryhodný, aby jej strany jako mediátora přijaly, musí být natolik schopný, aby našel kritická místa a případné řešení přijatelné pro obě strany, a musí být natolik silný, aby přesvědčil obě strany nejen k přijetí tohoto kompromisního řešení, ale především k jeho pozdějšímu dodržování.*“ (Řehák 2001: 31). Cílem mediátora je pomoci stranám dosáhnout přijatelného výsledku bez svolání soudu nebo použití násilných donucovacích prostředků. Úkolem mediátora není

rozhodovat za konfliktní strany, ale plnit role zprostředkovatele komunikace (předává informace mezi konfliktními stranami, strukturuje ji a vede ji, aby se držela tématu a směřovala k pokojnému řešení, případně budoucí spolupráci), informačního kanálu, propagátora konkrétních výstupů, konzultanta a garanta výsledku (Kaufman – Duncan 1992: 690, Bercovitch 1991: 4). Rolí mediátora není být právním zástupcem jedné či druhé strany, ale řídicím prvkem celého procesu (Doležalová – Leynseele 2012: 2). Dále může být v roli organizátora (připravuje agendy, organizuje schůzky a sezení) (Savun 2008: 28). Dále by měl pomoci rozdělit a označit důležité body a problémy, držet strany u reálných řešení, podporovat vzájemné zvážení perspektivy druhé strany (Government of Canada [nedatováno]). Je však třeba brát v úvahu, že každý mediační zákrok je jiný a vyžaduje jiné postupy, proto se role mediátora můžou odlišovat podle specifik daného problému.

Ačkoli byla mediace využívána již od ukončení druhé světové války, největší růst zaznamenala začátkem 90. let 20. století, především jako nástroj řešení občanských válek, které po ukončení studené války vypukly v mnohem větším počtu, než tomu bylo v dřívějších letech (Baumann – Clayton 2017: 1). Zároveň stoupl počet humanitárních intervencí, jež byly cílené na záchranu lidských životů a lidských práv, které v poslední dekádě 20. století byly v mnoha zemích zneužívány, ignorovány či porušovány (Heraclides – Dialla 2015: 1). Během studené války byli mediátoři využíváni především v konfliktech mezi státy, od poslední dekády minulého století se však mediace stala primárním způsobem mezinárodního společenství k ukončení civilních válek (Wallenstein – Svensson 201: 317–318).

Mediátorem může být stát, mezinárodní organizace, nestátní nezisková organizace nebo také samostatná osoba. Jedinec v roli mediátora je zpravidla osoba vysokého postu zplnomocněná státem, vládou nebo nevládní státní organizací. Většinou se jedná o hlavu státu, náboženské vůdce nebo osobnosti s morální autoritou (Baumann

– Clayton 2017: 2). Například americký ministr zahraničních věcí Henry Kissinger¹ v roce 1973 se chopil role mediátora mezi Egyptem a Izraelem v říjnové válce (Greig 2005: 251), americký prezident Carter byl prostředníkem vyjednávání Camp David – konfliktu mezi Egyptem a Izraelem (CNN 2019), dále bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan uvítal roli mediátora roku 2008 v případě vnitřních rozporů politických stran v Keni (Attewill – Weaver 2008).

K tomu, aby byl mediátor úspěšný, je potřeba zajistit aktivní spolupráci konfliktních stran, jejichž upřímným zájmem je vyřešit situaci mírovým řešením. Mírové ukončení mediace by mělo vést k ukončení násilí a otevřít prostor míru, spravedlnosti, bezpečnosti a smíření. Vyjednávání míru je dlouhý a složitý proces. K tomu, aby k němu bylo dospěno v kvalitní formě, by obě strany měly uznat vlastní chyby a adresovat jádro konfliktu (United Nations Guidance for Effective Mediation 2012: 20). Mírové řešení musí být dobře pojištěno politicky, technicky a finančně.

Dá se říci, že mediátor je kladná role, v níž na mediačního aktéra není pohlíženo jako na nepřítele či agresora. Mediátor by měl být nestranný, dobrý vyjednaváč a nasloucháč a svými návrhy by neměl manipulovat s protichůdnými stranami a rozhodovat za ně.

1.2.2 Intervenující aktér

V dalším případě garantování bezpečnosti se může jednat o intervenujícího aktéra. Intervence byla dříve chápána především z vojenského hlediska, tedy kdy stát vyslal vlastní armádu na území jiného státu. V posledních letech se ovšem tento pojem velmi rozrostl a nelze ho chápat pouze jako vojenskou akci (Regan 1998: 755). Oran Young (1967: 34) definuje intervenci jako *„jakýkoli krok podniknutý aktérem, který není přímým účastníkem krize, jež má za cíl omezit nebo odstranit jeden nebo více*

¹ Henry Kissinger byl ministrem zahraničních věcí USA za období prezidentů Richarda Nixona a Geralda Forda v letech 1973–1977, současně si do roku 1975 držel pozici poradce pro národní bezpečnost (Office of the Historian).

*problémů smluvního vztahu a tedy usnadnit ukončení samotné krize“*². Je důležité zmínit, že pro intervenci neexistuje jednotná definice, avšak lze ji chápat dvěma způsoby. V prvním případě se jedná o nenásilný zásah z vnější strany. Do této kategorie patří například zastavení spolupráce mezi intervenujícím aktérem a konfliktní stranou, ekonomické sankce, uvalení embarga a další. V případě druhém mluvíme o vojenském tlaku, kdy je intervenujícím aktérem vyslaná armáda do daného území určité země (Aysegul 2012: 20, Holzgrefe – Keohane 2003: 18). Podíváme-li se na právní hledisko, je však možné ji vnímat jako zásah do práv suverénního státu a narušení suverenity (Königová 2001: 43). Petráčková a Kraus (1998: 342), ji definují jako „*Zásah, zákrok v něčí prospěch*“. Obecnou definici můžeme nalézt v Ottově naučném slovníku (1897: 698), jenž intervenci popisuje jako „*zasahování jednoho nebo více států do mezinárodních poměrů jiných států anebo zasahování do vnitřních záležitostí druhého státu*“. Hedley Bull ve své knize *Intervention in world politics* vystihuje intervenci definicí „*diktátorský nebo donucovací zásah vnější strany nebo stran v oblasti jurisdikce suverénního politického státu nebo nezávislé politické komunity*“³ (převzato z Lu 2006: 58). Spojíme-li si všechny definice dohromady a ponecháme v nich společné znaky, můžeme si intervenci představit jako zásah cizího aktéra do vnitřních záležitostí státu, jenž nějakým způsobem ohrožuje mezinárodní bezpečnost či narušuje stabilitu mezinárodního systému.

Intervenujícím aktérem může být stát nebo nestátní aktér, například teroristická organizace nebo povstalecká skupina (Sullivan – Koch 2009: 709). Jedná se o třetí stranu, která se přímo či nepřímo účastní konfliktu mezi dvěma či více stranami. Za přímou intervencí se považuje přímý vojenský akt, tedy zapojení do boje probíhajícího konfliktu. V takovém případě intervenující aktér potřebuje k zásahu

² Přeloženo z anglického originálu „*Any action taken by an actor that is not a direct party to the crisis, that is designed to reduce or remove one or more of the problems of the bargaining relationship and, therefore, or facilitate the termination of the crisis itself.*“

³ Přeloženo z anglického originálu „*Dictatorial or coercive intervention by an outside party or parties within the jurisdiction of a sovereign political state or independent political community.*“

svolení Rady bezpečnosti OSN⁴, jelikož Charta OSN jasně stanovuje, že jakékoli použití násilí v mezinárodním prostředí je zakázáno (kromě dvou výjimek, které tvoří individuální nebo kolektivní právo na sebeobranu) a při porušení Rada bezpečnosti rozhodne, jakými opatřeními obnoví mezinárodní mír a bezpečnost (UN 1970). Případně, jak jsem již zmínila výše, se může jednat o intervenci na základě pozvání vlády. V tomto případě mandát Rady bezpečnosti již není zapotřebí, jelikož je intervence chápána jako vojenská akce provedená zahraničními vojáky, kteří jsou pozváni přímo vládou státu požadující intervenční účast třetí strany (Nolte 2010).

Od 90. let minulého století se rozrostl fenomén intervence za účelem humanitární pomoci. Humanitární intervence je označení pro vojenský zásah na území jiného státu uspořádaný k záchraně nevinných životů, k eliminaci extrémního násilí a porušování lidských práv (Heraclides – Dialla 2015: 1). Štěpánek (2003: 33) humanitární intervenci definuje jako „*vojenský zásah intervenujícího státu či aliance států na území jiného státu s cílem ochránit životy a lidská práva osob, které se na tomto území nacházejí a nejsou příslušníky intervenujícího státu nebo aliancí států*“. Genocida se stala podnětem k uskutečnění humanitární intervence v poslední dekádě 20. století, jelikož se jednalo o extrémní porušování základního práva – práva na život. S humanitární intervencí souvisí i zpráva Odpovědnost chránit⁵, vydaná Mezinárodní komisí o intervenci a státní suverenitě (ICISS), jež umožňuje mezinárodnímu společenství intervenovat do státu, který není schopný zajistit sám ochranu vlastnímu obyvatelstvu (popřípadě ji dokonce záměrně porušuje) a ztrácí tím své právo na suverenitu (Ottingerová 2011: 1).

S vojenskou (humanitární) intervencí souvisí zásadní otázka: kdy je vpadnutí na území cizího státu oprávněné? Jak jsem zmínila výše, právoplatnou vojenskou intervencí se stává ve chvíli, kdy ji schválí Rada bezpečnosti OSN a udělí mandát

⁴ Rada bezpečnosti je jeden z 6 hlavních orgánů OSN, který odpovídá za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti v celosvětovém měřítku. Rada bezpečnosti se skládá z 15 členů, z nichž každý má jeden hlas, k autorizaci (ozbrojeného) činu s cílem obnovit či udržet bezpečnost a mír je třeba získat 9 hlasů, včetně všech 5 stálých členů (UN 1970).

⁵ Responsibility to protect.

k použití síly. Dle Charty (UN 1945 kap. 1, čl. 1) státy, stejně jako jedinci, mají právo na svobodu a nezávislost a s tím i na určitou autonomii, ta musí být respektována ostatními státy. Každý státní aktér se ovšem musí řídit mezinárodním právem, které je nastaveno k zachování míru a bezpečnosti v mezinárodním prostředí. Je třeba si uvědomit, že Rada bezpečnosti OSN může prohlásit za hrozbu mezinárodního míru a bezpečí jakoukoli událost, která je nějakým způsobem alarmující. Do takových hrozeb samozřejmě patří terorismus, závažné poškození práva na sebeurčení národů, otroctví, masivní poškozování životního prostředí, ale můžeme sem také zařadit kategorii zdraví a závažných nemocí, jako HIV/AIDS (Fastenrath 1999).

Nepřímá intervence znamená podporu jedné či více stran ekonomickými, vojenskými či diplomatickými prostředky. Za takový akt lze považovat uvalení sankcí, politické kampaně k oslabení opozice, zajištění potřebných vojenských zásob, dodání materiálu (např. zbraně a válečné vybavení, jídlo, oblečení, léky a zdravotní potřeby) (White 2012). Nepřímá vojenská intervence je takový zásah, který zahrnuje stát, jenž se zajímá o daný konflikt, ale místo vyslání vlastního vojska pověří tímto úkolem jiného aktéra a sám participuje poskytováním finančních, zpravodajských nebo třeba logistických služeb (Klosek 2019: 6–9).

Intervence může sloužit k dosažení vlastních cílů v dané oblasti, například ke změně politického režimu či zpřístupnění si cesty ke zboží a surovinám (Kathman 2011: 849). Stát může taktéž intervenovat do konfliktu na základě uzavřené smlouvy s aktérem, který se ocitl v ohrožení (Institut for Spending Reform [nedatováno]). Další příčinou může být morální hledisko, které nutí intervenujícího aktéra zasáhnout do dané situace (například vyvražďování občanů). Vliv na intervenci může mít samotné etnikum propojující intervenujícího aktéra a intervenované území (Regan 1998: 756).

Na rozdíl od mediace je intervence velmi ekonomicky nákladný proces a je tedy nutné, aby aktér, jenž se rozhodl intervenovat, byl obdařen silnými finančními i vojenskými prostředky (Regan 1998: 757).

1.2.3 Obránce a podporovatel demokracie, svobody, lidských práv a liberálního mezinárodního pořádku

Třetí role, kterou se bude tato práce zabírat, je stejně tak důležitá, jako je její název dlouhý. Abych tuto roli lépe vystihla, rozeberu ji a vysvětlím po částech, přestože jednotlivé segmenty jsou spolu navzájem propojené a jeden často doplňuje druhý. Prvně se podívám na obránce a podporovatele demokracie, následovat budou lidská práva a svoboda a podkapitolu uzavře pojednání o poslední části role, o liberálním mezinárodním pořádku.

Demokracie jako politický systém, ve kterém se lidé podílí na vládě svého státu, se nejen od konce studené války vcelku rozrůstá a rozšiřuje, ale zároveň se stala důležitou součástí aktivit mnoha aktérů, kteří o její růst v mezinárodním prostředí bojují. Za tento fakt může pravděpodobně skutečnost, že moderní demokratické státy mezi sebou neválčí (Hobson 2015: 20). Demokracie je postavena na veřejné politice, kdy je hlavním vládcem hlas svobodného lidu, jenž se promítne ve volbách. Přesto není demokracie jako demokracie, některé státy si tento politický systém vyloží a upraví po svém tak, aby v obecném měřítku nenarušovaly jeho strukturu, ale podíváme-li se z blízka, nalezneme v něm trhliny nejrůznějších rozměrů a tvarů. Například neakceptování všech lidských práv, zmanipulování voleb, nezaručení národní stability, mučení či vynucené zmizení občanů a další. Za obránce a podporovatele demokracie nemůžeme považovat pouze aktéry, kteří demokracii podporují v zemích, jež upřednostňují jiný styl vlády, ale především v zemích, které demokracii svým způsobem šidí a neakceptují její základní kritéria (Forsythe – Rieffer 2000: 989–990). Obránce demokracie může být například intervenující

aktér, který vkročí na území druhé země za účelem chránit lidská práva či podpořit demokratický systém, který je v ohrožení. K tomu, aby byla demokracie úspěšná, je třeba zajistit vhodné podmínky k životu pro její obyvatele, proto je potřeba se zaměřit na sociální aspekt (bydlení, vzdělání, zdravotní péče, pracovní možnosti, ekonomickou stabilitu) (Rohrer – Marthaler 2012: 2–3). Důležitou roli hrají média, která zprostředkovávají informace a stávají se platformou k diskuzi a debatě o nejrůznějších tématech (volby, životní situace, ekonomika státu, zahraniční dění,...). Chceme-li podporovat a šířit demokracii, měli bychom se kromě obyvatelstva zaměřit na jeho vládu a politické strany a vést je k tomuto politickému systému (pomoci s uspořádáním voleb, zabránit decentralizaci vlády, případně stabilizovat decentralizované složky a pomoci jim plně fungovat, podpořit rozvoje politických stran, jejich pravidel a financování). Další aktivitou k zajištění demokracie je například podpora nezávislých institucí (Dahinden 2013: 8-9). K demokracii neodmyslitelně patří volby, je důležité podporovat nenásilné, nezmanipulované a spravedlivé volby, na nichž se mohou podílet všichni právně způsobilí občané (Biglino 2014: 4).

Obráncem lidských práv se rozumí jedinec, skupina či asociace podílející se na eliminaci násilí vůči lidské svobodě a lidským právům. Declaration on human rights defenders (1998: 3) jasně stanovuje, že každý stát je povinen vytvářet prostředky a kroky, aby podněcoval a naplňoval lidská práva a právo na svobodu. Lidská práva jsou v mezinárodním prostředí velké téma, jelikož se týkají každého a měly by tvořit nedílnou část lidské existence. Tomu tak v mnoha případech na světě není a lidem jsou odepřena i ta nejzákladnější práva, včetně ekonomických, sociálních a kulturních. Do kompetence ochránce a podporovatele lidských práv patří sbírání dat o porušování lidských práv na národní a mezinárodní úrovni, provádění opatření proti porušování lidských práv, podpora vlád a politických stran bojujících za lidská práva a podporujících lidská práva, šíření edukace o lidských právech (nejen pro oběti, ale pro širokou veřejnost), podpora spravedlivých trestů za porušení lidských práv a ukončení beztrestnosti (Human rights 2004: 2–4), pomoc osobám, jež se staly obětí

porušování lidských práv (například zajistit jim dočasné ubytování, informovat o jejich možnostech dosáhnouti spravedlnosti), nahlásit provedení násilí a porušení lidských práv mezinárodním orgánům (například OSN), informovat veřejnost o závažnosti násilí na lidských právech (skrz prostřednictvím online komunitu, kampaní, médií), vyvíjet tlak na pachatele zneužívání, aby změnili své chování (Amnesty International UK 2018).

V poslední řadě této podkapitoly se podíváme na roli obránce a podporovatele liberálního mezinárodního pořádku. Liberalismem rozumíme „*shovívavost, snášlivost, toleranci k jiným názorům; smířlivost k projevům jiné ideologie*“ (Petráčková – Kraus 1998: 458). Mezinárodní liberální pořádek je akademiky (Kundnani 2017: 1) chápán jako „*otevřený a na pravidlech založený mezinárodní řád*“⁶, jenž v mezinárodním prostředí vznikl v první polovině minulého století na základě vize západních mocností, které po katastrofických událostech dvou světových válek toužily po otevřeném trhu, spolupracující bezpečné demokratické komunitě, společném řešení problémů, sdílení práva a suverenity. Mezinárodní liberální řád je postaven na pilířích prosperity, míru a bezpečnosti, které by měly zajišťovat vlády a státy. K zajištění liberálního řádu ve světě je potřeba nastavit pravidla pro celý mezinárodní systém a stanovit globální vládu, která má za úkol vypořádat se s konflikty, chránit lidské hodnoty a podporovat udržitelný rozvoj (Piccone 2016: 31). Pravidla vyplývají z politických hodnot (demokracie a svoboda, kapitalismus, dodržování lidských práv,...) šířených západními zeměmi. Jak jsem již zmínila výše, demokracie, lidská práva a liberalismus jsou společně provázané a jeden faktor klade důraz na druhý, proto aktivity k ochraně a podpoře liberalismu jsou víceméně totožné. Jedná se o podporování lidské rovnosti a svobody, sociální bezpečnosti, kladení důrazu na menší zásahy vlády do občanského života a omezování vládních regulací (Starr 2007: 34-35).

⁶ Přeloženo z anglického originálu „*Open and ruled-based international order*“.

1.2.4 Garant bezpečnosti konkrétních států na základě bilaterálních bezpečnostních smluv

Poslední rolí, kterou se budu v práci zabývat, je garant bezpečnosti konkrétních mezinárodněprávních subjektů na základě bezpečnostních smluv. Bezpečnostní smlouvy lze uzavřít pouze s mezinárodněprávním subjektem, například státem, mezinárodní organizací nebo také povstaleckou skupinou (Říha 2014: 4). Smlouvy o bezpečnosti se uzavírají mezi aktéry, kteří chtějí začít budovat, posílit nebo ustálit vzájemné vztahy, a zároveň tím upozornit ostatní aktéry v mezinárodním prostředí na jejich spolupráci (Kavanagh 2014: 1). Jedná se o zprostředkování bezpečnostních aliancí mezi dvěma a více státy. Dohody o bezpečnosti se uzavírají z několika důvodů. Tím hlavním bývá vidina společné hrozby, proti které se více států spojí s cílem posílit vlastní obranné kapacity (Morrow 1991: 904). Může se jednat o zajištění aliance s cílem finanční podpory v případě nebezpečí jednoho ze států, dále se může jednat o garanci bezpečnosti, dodání materiálu (vojenského, zdravotního, potravinového), povolení vstoupení na území, poskytnutí informací nebo specializovaných odborníků v bezpečnostní, zdravotní, či válečné oblasti (Kavanagh 2014: 1).

Mezinárodní smlouvy se uzavírají minimálně mezi dvěma subjekty. V případě, účastní-li se dohody mnoho stran, hovoříme o smlouvě multilaterální.

Nejprve se podívám na význam bilaterálních smluv. Bilaterální bezpečnostní smlouva je jedna z mezinárodních smluv, která se řídí mezinárodním právem a je ujednána dobrovolně a záměrně. Jak již samotný název napovídá, bilaterální smlouva je dohoda mezi dvěma aktéry, z nichž se jeden zavazuje k ochraně druhého v případě, že mu hrozí nebezpečí, nebo se jedná o smlouvu o vzájemné ochraně, v tom případě se obě strany zavazují, že se budou chránit či si přijdou na pomoc (Říha 2014: 4). Důvody k uzavření bezpečnostní aliance mohou být různé. Nestabilita na mezinárodním poli má negativní dopad na ekonomiku, tudíž je v zájmu všech aktérů, aby byla mezinárodní situace co nejklidnější. Zároveň garant bezpečnosti může

spojenectvím sledovat vlastní zájmy v daném regionu (například přístup k surovinám, zboží či území, rozvoj spolupráce a rozšíření partnerských vztahů).

Nejběžnějšími bezpečnostními formami, které jsou zahrnuté v bezpečnostních smlouvách, jsou takzvané obranné dohody (Defense Cooperation Agreements známé pod zkratkou DCAs). Dohody o spolupráci a obraně pokrývají oblasti obranné a bezpečnostní politiky, obrannou logistiku, vojenský výcvik a vzdělávání, plnění mezinárodních smluv o obraně, bezpečnosti a kontrole zbrojení, výměnu tajných informací a další. DCAs nemusí být pouhou součástí bezpečnostní dohody, ale je možné je uzavřít i samostatně. V mezinárodním prostředí jsou oblíbené z důvodu rozšiřování bezpečnostního štítu, modernizace armády a samozřejmě pomocné ruky při ohrožení (Brandon 2018: 799–801).

Druhou formou bezpečnostních smluv je Dohoda o právním postavení sil (Status of Forces Agreement, SOFA). SOFA dohody jsou běžně zahrnuté v bezpečnostních dohodách, slouží k vymezení rámce postavení vojenského personálu jednoho aktéra v cizí zemi. Popisuje podmínky, pod kterými bezpečnostní armádní složky jedné strany mohou vstoupit a působit na území strany druhé a zároveň stanoví, jak platí vnitrostátní zákony cizí jurisdikce pro občany vysílající země a jaká musí následovat pravidla. Je vhodné zmínit, že v případě SOFA se nejedná o vzájemnou dohodu o obraně či bezpečnosti a v případě vypuknutí konfliktu mezi zúčastněnými stranami se stává dohoda neplatnou (Mason 2012: 1–3).

Bezpečnostních dohod je celá řada. Dalšími dohodami, které bezpečnostní smlouvy mohou zahrnovat, jsou: dohody o přístupu⁷ (smlouvy o přístupu se zabývají přístupem k zařízením, infrastruktuře, základnám nebo vzdušnému prostoru v jiné zemi, ať už jde o mírové nebo pohotovostní operace), dohody o vzájemné ochraně⁸ (každá strana uznává, že ozbrojený útok proti kterékoli straně na území pod správou jedné ze stran by byl nebezpečný pro její vlastní mír a bezpečnost, a prohlašuje, že by

⁷ Access Agreements.

⁸ Treaty of Mutual Cooperation.

jednal s cílem čelit společnému nebezpečí v souladu se svými ústavními ustanoveními a procesy, jedná se například o USA-Japonsko), a dohody o přátelství⁹ (tato charakteristika se vztahuje na smlouvy, které jsou široce zaměřeny na podporu spolupráce, neagrese a mírového urovnání sporů mezi partnerskými zeměmi) (Kavanagh 2014: XV).

⁹ Amity Agreements.

2 USA V ROLI GARANTA MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOSTI VE VYBRANÝCH KONFLIKTECH

Společně s porážkou svého největšího nepřítele se staly globální mocností, která již neměla konkurenci. S mocí přichází síla, ale také jistá zodpovědnost. USA již nebojovaly jen za sebe a své spojence, ale spadlo na ně břímě udržování a zajištění bezpečnosti a míru v celém mezinárodním prostředí. Staly se garantem mezinárodního společenství.

Od počátku 90. let přišla celá řada událostí narušujících mezinárodní stabilitu, mír a bezpečnost, na které Spojené státy musely reagovat. Jedná se například o válku v Zálivu, somálskou občanskou válku, rozpad a osud Jugoslávie, první násilné krůčky teroristické organizace Al-Káidy a další. Tato kapitola se zaměří na role garanta bezpečnosti, které vykonávají Spojené státy americké. Pro lepší přehlednost a orientaci je tato výzkumná část rozdělena do kapitol podle rolí, které garant bezpečnosti vykonává. Zaměřím se na role mediátora, intervenujícího aktéra, garanta bezpečnosti na základě bilaterálních smluv a v poslední řadě na roli obránce a podporovatele demokracie, svobody, lidských práv a liberálního mezinárodního pořádku.

2.1 USA v roli vojensky intervenujícího aktéra

Během let studené války bylo možné považovat většinu amerických zásahů do cizích států jako nezbytnou součást politiky omezování vůči komunismu, která byla součástí jejich zahraniční politiky. Po zhroucení SSSR boj s komunismem nahradila nová nebezpečí narušující zájmy USA. Ta pocházela především z epidemie násilných interních konfliktů postkomunistických a rozvojových zemí po celém světě.

V první části druhé kapitoly se budu věnovat vybraným konfliktům, do kterých USA zasáhly jako intervenující aktér. Na začátku každého konfliktu nastíním historii události, aby čtenář pochopil základní události, které vedly Spojené státy k intervenci v dané oblasti.

2.1.1 Dlouhá léta v Iráku

Invaze prezidenta Saddáma Husajna do Kuvajtu proběhla 2. srpna 1990. Irácký prezident obviňoval Kuvajt za pokles ceny ropy, jelikož produkoval více, než stanovovala kvóta OPEC¹⁰ a tvrdil, že Irák na tom ztrácí miliardu amerických dolarů měsíčně (Mansfield 2013: 377). Irácká armáda zabrala hlavní město Kuvajt a během několika hodin obsadila celé státní území¹¹. Husajn si dovolil napadnout svého zahraničního souseda, jelikož předpokládal, že ho Spojené státy nijak nezastaví, protože ho po celá léta ve válce s Íránem podporovaly.

Role USA ve válce v Zálivu byla nevyhnutelná. Prezident Bush viděl invazi jako bezpečnostní hrozbu nejen pro Kuvajt a region Blízkého východu, ale také pro ropu a ropné zdroje, na kterých závisela většina světa¹². Bush 15. srpna pronesl: *„Naše práce, náš způsob života, naše vlastní svoboda a svoboda přátelských zemí na celém světě by utrpěly, kdyby se kontrola světových zásob ropy dostala do rukou Saddáma Husajna“*¹³ (Hoffman – Tyler 1990). Prezident proto zdůrazňoval, že je zapotřebí

¹⁰ OPEC (Organization of the Petroleum Exporting Countries) je organizace sdružující státy, jež vyvážejí ropu.

¹¹ Druhý den se ocitli na hranicích se Saúdskou Arábií, která se obávala o vlastní území a bezpečnost, jelikož Irák svoji invazí (a pozdějším anektováním) do Kuvajtu porušil mezinárodní pravidlo o zákazu porušení teritoriální státní integrity (přestože toto pravidlo bylo od doby jeho vydání porušeno několikrát, nikdy se nejednalo o tak závažnou situaci, že by se členský stát OSN pokusil anektovat celé cizí území), které bylo stanoveno OSN v polovině 40. let (Greenwood 1992: 153, Beagle 2001: 51). Ještě tentýž den OSN vydala rezoluci 660, ve které jasně odsuzuje Iráckou intervenci Kuvajtu, vyzývá Hussajna k opuštění Kuvajtského území a navrácení svých jednotek do stejného stavu, ve kterém byly 1. srpna. Zároveň Irák a Kuvajt pobízí k zahájení okamžitého vyjednávání řešení v jejich rozdílnostech.

¹² Pokud by Saddám Husajn získal kontrolu nad Kuvajtem a Saúdskou Arábií, měl by kontrolu nad 20 procenty světových zásob ropy a stal by se světovou dominantní topnou mocí.

¹³ Přeloženo z anglického originálu *"Our jobs, our way of life, our own freedom and the freedom of friendly countries around the world would all suffer if control of the world's great oil reserves fell into the hands of Saddam Hussein."*

zabezpečit a stabilizovat oblast Perského zálivu. Upozorňoval, že ekonomická nezávislost USA může být vážně narušena, budou-li dodávky a ceny ropy ohroženy (Bush 1990c). To, že je region pro Spojené státy důležitý, ukazuje i NBS¹⁴, která říká, že: *„Zajištění dodávek energie je pro naši prosperitu a bezpečnost klíčové. Koncentrace 65% světových zásob ropy v Perském zálivu znamená, že si musíme zajistit spolehlivý přístup k ropě za konkurenční ceny a případně adekvátně odpovědět na jakékoli větší výpadky dodávek ropy“*¹⁵ (NSS 1990: 22).

Spojené státy považovaly vpád do Kuvajtu za porušení principu suverenity a mezinárodního práva, takový čin nemohly tolerovat. *„[Z]adržování jakékoli agrese, která by mohla ohrozit bezpečnost USA, a pakliže zadržování selže, odrazit vojenský útok a ukončit konflikt za podmínek, které jsou výhodné pro USA, jejich zájmy a jejich spojence.“*¹⁶ je z pohledu USA totiž hned za zájmem přežití jako svobodného a nezávislého státu (NSS 1990: 2).

Washington klade důraz na demokracii a mír. To je také projeveno v Bushově lednovém projevu, ve kterém adresuje revoluci z roku 1989, která představovala začátek nové světové éry. Podle něho úspěšná revoluce potvrdila dlouhodobé cíle americké politiky, která je postavena na jediném principu – svobodě. *„Amerika není pouze národem, ale myšlenkou, která žije v myslích všech lidí na světě, Amerika stojí v centru rozšiřujícího se kruhu svobody -- dnes, zítra a v dalším století. [...] Amerika byla a vždy bude novým světem -- naším novým světem“*¹⁷ (Bush 1990b). Podle prezidentova projevu lze předpokládat, že při obsazení Kuvajtu iráckým vojskem byla demokracie a svoboda zemi odepřena a to je pro Spojené státy nepřipustné.

¹⁴ Národní bezpečnostní strategie (*National Security Strategy*).

¹⁵ Přeloženo z anglického originálu *„Secure supplies of energy are Essentials to our prosperity and security. The concentration of 65 percent of the world's known oil reserves in the Persian Gulf means we must continue to ensure reliable access to competitively priced oil and a prompt, adequate response to any major oil supply disruption.“*

¹⁶ Přeloženo z anglického originálu *„deter any aggression that could threaten its security and, should deterrence fail, or defeat military attack, and end conflict on terms favorable to the United States, its interests and allies.“*

¹⁷ Přeloženo z anglického originálu *„America, not just the nation but an idea, alive in the minds of people everywhere. As this new world takes shape, America stands at the center of a widening circle of freedom - - today, tomorrow, and into the next century. [...] America was and always will be a new world -- our new world.“*

Americký prezident George H. W. Bush se 5. srpna sešel s americkou národní Bezpečnostní radou¹⁸, aby projednali možnosti ohledně kuvajtské situace a zvážili vojenské možnosti – dva dny na to americké vojsko začalo, v rámci operace Pouštní štít¹⁹, s přesunem do Saúdské Arábie (která amerického prezidenta požádala o okamžitou pomoc) a o 24 hodin později ve své řeči informoval svět o amerických cílech v Perském zálivu. Zmínil tyto 4 body: zajistit okamžité a bezpodmínečné stažení Iráckých sil z Kuvajtu, obnovit legitimní vládu Kuvajtu, zajistit bezpečnost a stabilitu Perského zálivu a ochránit americké životy (Beagle – Major 2001: 51). Zajímavostí je, že Bush směřoval pozornost k stále existujícímu SSSR, po které žádal připojení do nátlaku mezinárodního společenství. Na jeho popud SSSR v prvních srpnových dnech ukončil dodávku zbraní do Iráku a podpořil rezoluce OSN (Eichler 2006: 105). Tento krok byl ve výsledku velmi zásadní, ukázalo se, že USA a SSSR jsou, v jisté míře a oblasti, schopné kooperace.

Vojenský zásah s názvem operace Pouštní bouře²⁰ byl spuštěn 17. ledna poté, co Husajn nereagoval na řadu rezolucí²¹ ze strany OSN. V čele stály Spojené státy, které zároveň byly hlavním klíčem k použití síly. Důraz se kladl na letecké údery²², které během několika dní zničily zásadní a strategické cíle²³ (Warbrick 1991b: 967).

Jednačtyřicátý americký prezident dal Iráku 22. února ultimátum – musí se následující den začít stahovat z Kuvajtu a stáhnout veškeré ozbrojené složky z města Kuvajt během osmačtyřiceti hodin. K tomu přidal podmínku, aby byli propuštěni všichni válkou zadržované osoby a civilisti v Kuvajtu. V následujících dnech koalice postupně vytlačovala Irácké vojsko z Kuvajtu, až konečně 27. února byl

¹⁸ National Security Council.

¹⁹ Operation Desert Shield.

²⁰ Operation Desert Storm.

²¹ Ve kterých byl Saddám opakovaně vyzván k okamžitému stáhnutí vojenských kapacit z území Kuvajtu a které na Husajna uvalovaly ekonomické sankce. Když však Irácký prezident opakovaně mezinárodní společenství ignoroval, vydala OSN rezoluci číslo 678 (UNSCR 1990), ve které bylo uděleno povolení zvolit takové nezbytné prostředky, které povedou k naplnění rezoluce 660, čímž bylo prakticky svoleno k vojenskému zásahu. Když ani do 15. ledna 1991 Irák nesplnil požadavky OSN, uchýlila se koalice k tvrdšímu přístupu.

²² Koalice vedla útoky tak, aby co nejvíce šetřila životy vlastních vojáků a nevinných civilistů, za celou dobu ztratila vcelku 200 životů (Eichler 2006: 108–109).

²³ Například irácké radary, komunikační centra, velitelská stanoviště.

Kuvajt Bushem prohlášen za osvobozený (Warbrick 1991b: 968). Následující den byly „záchranné“ akce zastaveny po domluvě amerického prezidenta s vládami koaličních zemí (Greenwood 1992: 175)²⁴.

V dubnu 1991 vyhlásily USA bezletovou zónu²⁵ v severním Iráku nad 36. rovnoběžkou. Zakázaly veškerou iráckou vzdušnou aktivitu, do níž zahrnuly i používání vrtulníků (Kramlinger 2001: 21). V rámci operace Poskytnutí úlevy²⁶ bylo provedeno první vyhlášení bezletové zóny v Iráku v důsledku útoků na irácké Kurdy, kteří se stali oběťmi iráckého režimu (Mueller 2013: 4). Druhá bezletová zóna byla vyhlášena nedlouho poté. Po operaci Pouštní bouře přišla ze strany USA a jejich spojenců (Velká Británie, Saúdská Arábie, Francie a Kuvajt) nová akce určená k ochraně muslimských šítů, které režim Saddáma Husajna napadal. V operaci Jižní hlídka²⁷ byla Bushem vyhlášena bezletová zóna v celém jižním Iráku do 32. rovnoběžky pro irácká vojenská letadla (Tirpak 2003: 50–51). V roce 1996 byla zóna rozšířena navíc o 33. rovnoběžku (Mueller 2013: 5). V průběhu těchto let byl, při prosazení bezletových zón, učiněn krok k bombardování Iráku. USA spustily na zemi bomby i v roce 1998 v rámci operace Pouštní liška²⁸, kvůli nedodržení rezolucí na odzbrojení (Dunn 2009: 535).

Vzhledem k iráckému odmítnutí uznat nové hranice, nakreslené OSN, s jeho kuvajtským sousedem, Spojené státy v srpnu roku 1992 začaly v Kuvajtu sérii armádních cvičení (Grimmett 2011:15), která měla ukázat, že USA jsou schopné se do oblasti kdykoli vrátit, aniž by tam musely nutně vybudovat hlavní pozemní základnu. *„Je to další část našeho programu, který nám umožňuje budoucím protivníkům ukázat, že Spojené státy jsou připraveny rychle upozornit a ujistit naše přátele, jako jsou Saúdové, Kuvajt a další státy v Perském zálivu, že jsme připraveni*

²⁴ Rada bezpečnosti vydala rezoluci 686 (2. 3. 1991), ve které jasně nařizovala Iráku ukončit veškeré vojenské aktivity, akceptovat předešlé rezoluce, propustit civilisty a válečné zajatce. Na ni navazovala rezoluce 687 (UNSCR 1991), ve které je stanovena hranice mezi konfliktními zeměmi a celá řada požadavků a nařízení vůči Iráku.

²⁵ No Fly Zone.

²⁶ Operation Provide Comfort.

²⁷ Operation Southern Watch.

²⁸ Operation Desert Fox.

*pomoci, pokud to bude třeba.*²⁹ Tak okomentoval americké úmysly ministr obrany Dick Cheney said (UPI 1992).

O dekádu později USA stále udržovaly na Arabském poloostrově 25 000 vojáků, z nichž 10 000 bylo rozmístěno v Saudské Arábii a Kuvajtu. Spojené státy nechaly několik tisíc vojáků v jihovýchodním Turecku, které pro ně bylo na Blízkém východě skvělým strategickým bodem, z něhož se mohly vypravit nejen do sousedního Iráku, Íránu a Sýrie, ale měly skvělý přístup i k bývalému Sovětskému svazu (Mansfield 2013: 382–383).

Po ukončení války v Zálivu se americká zahraniční politika z Blízkého východu nikdy nestáhla, spíše naopak to pro Washington znamenalo větší začlenění do politiky Blízkého východu s cílem rozvíjet v regionu demokracii, udržovat přátelské vztahy a chránit své spojence. Spojené státy si ještě více uvědomovaly důležitost Blízkého východu a jeho ropných zásob.

Válka v Zálivu posílila vliv a moc USA. Ukázalo se, že velmoc je ochotná vstoupit do konfliktu a bránit mnohem menšího a slabšího aktéra. Zároveň otevřela dveře pro bezpečnostní spolupráci mezi důležitými aktéry mezinárodního systému (USA, Japonsko, SSSR, OSN,...) (Eichler 2006: 110). Vítězství osvobodilo myšlení amerických občanů od vietnamského syndromu – víry, že USA nemohly úspěšně ovládat vojenskou moc po celém světě³⁰. Ukázalo se, že USA jsou schopné vést a vyhrát válku v komplikovaném zásahu půl světa daleko od domova. Byla tak prokázána americká dominance nejen na blízkovýchodním území, ale v celém mezinárodním prostředí.

²⁹ Přeloženo z anglického originálu „*This is one more piece of that program that allow us to demonstrate to would-be adversaries that the United States is ready to go on short notice and to reassure our friends, such as the Saudis, such as the Kuwaitis and the other gulf states that we are prepared to come to their assistance if it's needed.*“

³⁰ Intervence ve Vietnamu byla pro poražené USA katastrofální.

Kromě zabezpečení a stabilizování situace v oblasti Perského zálivu Spojené státy otestovaly nové zbraně a technologie, které vyráběly právě již od vietnamské války v případě, že by se objevila nová hrozba (Beaver – Beaver – Wilsey [nedatováno]).

Po válce v Zálivu bylo dokázáno, že americké letectvo a americké námořnictvo byly jedinečné, a to v tom, že dokázaly nasazovat širokou škálu specializovaných, špičkových technologií, zpravodajských služeb, průzkumu, vedení války pomocí elektroniky, řízení bitvy, námořního dohledu a letového řízení a výstražných letadel. Americké síly byly také jediné z koalice, které byly zařízené a vyškolené k rozsáhlému využívání „vesmírných válek“ a schopné čerpat z široké škály vesmírného systému (satelity, elektronické inteligence,...) (Cordesman 2013: 131–132).

Poté, co byl Saddám vyhnán z Kuvajtu, Bush navázal na myšlenku nového světového řádu³¹ dokumentem z roku 1992 Řízení obranného plánování³². Jeho myšlenkou bylo rozvíjet schopnosti USA k uchování své pozice v mezinárodním prostředí a odstrašit případné konkurenty, kteří by usilovali o získání větší regionální nebo celosvětové role. Primárním cílem bylo nebo zabránit vzestupu nového rivala³³ a rozšiřovat západní hodnoty (Krejčí 2009: 280).

Zásah v Perském zálivu měl i pozitivní vliv na vnímání Bushe na domácí scéně, 89 procent Američanů schválilo jeho práci, kterou v roce 1991 vykonával (Walsh 2016).

Bushova administrativa nesvrhla Saddáma, jelikož k tomu nedostala mandát OSN, a Bush, v obavě z nejistoty, jak by vypadala situace na Blízkém východě v případě svržení Husajnova režimu, se do tohoto kroku bez mandátu OSN odmítl pustit. Tento krok se odrazil počátkem 21. století. Ačkoli vyhnání Husajna bylo tehdy oslavované

³¹ New World Order.

³² Defense Planning Guidance.

³³ USA mělo podle dokumentu například za úkol zabránit Německu a Japonsku výrazně se přezbrojit a vybavit se jadernými zbraněmi.

jako vítězství, byl to pouhý začátek dlouhého konfliktu s nepřítelem, který se silnější objevil až o desetiletí později v irácké válce³⁴.

2.1.2 Případ Bosny a Hercegoviny

Situace v Jugoslávii nikdy nebyla jednoduchá, ale s rozpadem SSSR se mnohokrát zhoršila. Republika se skládala z několika etnik, které po zhroucení komunistického režimu držela při sobě právě víra a etnická pouta. Jugoslávie se začala pomalu rozpadat, první se v roce 1991 odtrhly Slovinsko a Chorvatsko, během roku za nimi následovala Makedonie a Bosna a Hercegovina. Ačkoli se ani jedna země neobešla bez vnitřních nepořádků, občanská válka, jež propukla v Bosně a Hercegovině, byla brutální (Phillips 2019: 3). Srbské etnikum bylo v Jugoslávii největší a také toužilo po vlastní zemi – vyhlásili Republiku srbskou, obsadili hlavní město Sarajevo a začali útočit na muslimy. Rada bezpečnosti OSN reagovala rezolucemi a sankcemi (Eichler 2006: 112).

Krise v Jugoslávii propukla ve chvíli, kdy byly Spojené státy zaměstnané válkou v Zálivu. Oba prezidenti Bush a Clinton se snažili odpovědět na vážnou situaci diplomatickými prostředky. Ovšem s eskalováním situace se zvyšovala i potřeba zasáhnout do konfliktu ráznějším způsobem. Velký vliv na Clintonovo rozhodnutí zapojit se do krize vojenskou silou měla média, především CNN³⁵, která ovlivnila úroveň veřejného mínění ohledně řešení konfliktu³⁶.

Spojené státy na konflikt odpověděly vzdušnou humanitární pomocí. Operace Poskytnout slib³⁷ začala v červenci 1992 (trvala až do roku 1996) a spočívala ve

³⁴ Kterou vedl syn prezidenta George H. W. Bushe staršího – George W. Bush mladší.

³⁵ Tzv. CNN efekt, „být u toho vždy první“ výrazným způsobem ovlivňuje zahraniční politiky států, jelikož takřka v přímém přenosu vysílá události po celém světě, včetně válek.

³⁶ V prvních letech jugoslávské krize nebyla informovanost tak obsáhlá, a Američané tak nepřikládali konfliktu velkou váhu a považovali situaci na Bálkáně za výhradně evropskou záležitost, kterou by si Evropa měla vyřešit sama.

³⁷ Provide Promise.

spouštění pomocného materiálu (především jídlo, léky a zdravotnické potřeby³⁸) pro muslimy utlačované srbským etnikem (Saltzman – Searle 2001: 102).

V dubnu 1993 Clinton prohlásil, že se americké složky přidávají ke vzdušným letům NATO, které dohlížely a vynucovaly nařízení OSN39 o zákazu neautorizovaných vojenských letů nad Bosnou a Hercegovinou (Grimmett 2011: 16).

Clinton během krize sledoval americký názor i kvůli nadcházejícím volbám. On i jeho kabinet cítili, že jediným způsobem, jak vyřešit bosenskou krizi a zvýšit svoji šanci na znovuzvolení do prezidentského křesla, bylo přijmout rozhodná opatření a „vyslat signál, že Spojené státy se vážně zavázaly k prosazení vyjednaného řešení“ (Carey 2001: 75).

USA ztvárnily zásadní roli v operaci Rozhodná síla⁴⁰, jelikož obsáhly téměř dvě třetiny všech letounů pod vedením NATO, ale výrazně přispěly i námořnictvem a námořní pěchotou (Schinella 2019: 23). Jednalo se o agresivní akci, při které bylo po dobu 3 týdnů bombardováno nepřátelské pozemní vojsko (Phillips 2019: 13).

Díky zásahům USA byly ukončeny boje a potlačen konflikt, který hrozil tím, že se rozšíří hlouběji do Evropy. Zároveň americká intervence obstarala potřebný čas na politickou diplomacii a řešení a zastavila humanitární krizi.

Spojené státy si po Bosně a Hercegovině uvědomily hrstku zásadních věcí. Zaprvé pohrozit vojenským zásahem prezidentovi Miloševićovi, aby zastavil násilně represivní politiku, je možné a účinné. Zadruhé: užití hrozby vojenské síly je moudřejší aplikovat dříve než později. Zatřetí: bez pořádných místních spojenců je takřka nemožné provést jakékoli reformy. A začtvrté: jde-li o poválečnou obnovu země, platí pravidlo „méně je někdy více“. Spojené státy a NATO se snažily obnovit

³⁸ USA do konce roku 1992 přepravily do Bosny přes 5 400 tun jídla a léků, koncem roku 1993 dopravily až přes 30 000 tun (Haulman 1998: 271–272).

³⁹ Rezoluce č. 816 (UNSCR 1993). Rezoluce také zmocňovala NATO k sestřelení porušovatelů, což se následně promítlo v bojových operacích, které od dubna 1993 nesly název Odmítnutí letu (Deny Flight) (Haulman 2013: 26).

⁴⁰ Operation Deliberate Force.

víceméně všechny zásadní složky – policii, ekonomiku, armádu, vzdělávací systém a infrastrukturu.

2.1.3 Situace v Somálsku a bitva o Mogadišo

Vnitřní nepokoje v Somálsku, počínající od malých lokálních konfliktů zapříčiněných bojem o teritorium⁴¹, se roku 1991 rozrostly do národní občanské války (Eklöw – Krampe 2019: 4). Na základě obrovských ztrát na životech, hladomoru a humanitární krizi, spustila OSN misi UNOSOM I.⁴², kterou USA podpořily operací Poskytnout pomoc⁴³, která spočívala v zapojení vzdušné podpory, jež měla na starosti chránit dodávky potravin (Strednansky 1996b: 21) a dopravit členy peacekeepingové mise.

Spojené státy neprojevovaly v somálské humanitární misi žádný národní zájem. Více než rok ignorovaly jakýkoli zájem o intervenci v Somálsku, Bosně a dalších zemích. Tvrdily, že se jedná o humanitární tragédie, které nemají s americkou politikou nic společného.

Až když se podle USA situace vymkla z rukou, rozhodly se jednat. Vliv na to mohla mít i média, která do americké společnosti přinášela zprávy a videa ze Somálska, kde hladověly desítky tisíc lidí, a taková představa se pro Američany stala neúnosná. K uskutečnění intervence měl Washington hned několik důvodů: zaprvé nasazení sil bylo možno provést v obrovské síle, zadruhé byly jasně definované politické i vojenské cíle, zatřetí mise byla uskutečnitelná a začtvrté byla mise hluboce podpořena veřejností a kongresem (Western 2002: 114–115).

⁴¹ Přístup a kontrolu nad přírodními zdroji, půdou, přístup k vodním zdrojům, rybaření a domácím zvířatům.

⁴² United Nations Operation in Somalia I. byla 90denní akce, započatá v dubnu 1992. Jednalo se o skupiny peacekeepingových sil, které měly za úkol usmířit klany a poskytnout humanitární pomoc (Jones a kol. 2006: 88).

⁴³ Operation Provide Relief.

Jednalo se především o zapojení na bázi normativních obav a na základě protlačení samotného prezidenta Bushe, který byl vážností situace zasažen a rozhodl se jednat. Ve svém projevu ze 4. prosince ujišťuje, že se nejedná o intervenci s cílem nastolit politický řád, ale o vojenskou ochranu s cílem nakrmit hladové (Bush 1992a).

Obě mise se ukázaly neúčinné, pozemní nepokoje a boje v oblasti Afrického rohu stále pokračovaly, jídlo bylo rozkrádáno a lidé stále trpěli hladem. Prezident Bush v prosinci 1992 oznámil, že v rámci neustupující humanitární krize zahajuje novou humanitární pomoc s názvem operace Obnovení naděje⁴⁴ (US Institute of Peace 1995: 7). Americké jednotky obsadily letiště v Mogadišo a celé město, aby vytvořily bezpečné podmínky pro operace humanitární pomoci. Na základě rezoluce⁴⁵ RB OSN, jež somálskou situaci označila za ohrožení mezinárodní bezpečnosti, bylo USA pověřeno vedením mezinárodní koalice v akci Unified Task Force (UNITAF)⁴⁶, která nahradila operaci UNOSOM (Patman 1997: 7). Akce, v níž USA vedla koalici 23 zemí, trvala do května 1993, kdy Clinton po pár měsících v křesle prezidenta Spojených států amerických ukončil operaci Obnovení naděje (která uspěla v hlavním cíli, tedy v ukončení hladomoru) a přenechal Somálsko v rukou OSN (Marion 2018: 273). OSN přetvořila UNITAF do mise UNOSOM II.⁴⁷, kterou Washington podporoval logistickými silami⁴⁸. Prezident Clinton byl však navíc požádán, aby poskytl jednotky rychlé reakce⁴⁹ pro ochranu lokalit, v nichž OSN operovalo (Strednansky 1996b: 21).

V rámci této rozšířené mise se americká armáda brzy ocitla v plném úsilí zneškodnit Mohammeda Farrha Aideeda – jednoho z nejmocnějších somálských válečníků, který násilně narušoval peacekeepingové akce mezinárodního

⁴⁴ Operation Restore Hope.

⁴⁵ Č. 794 (UNSCR 1992).

⁴⁶ Posláním UNITAF bylo striktně usnadnit dodávku jídla, nikoli odzbrojit tradičně silně ozbrojené somálské frakce.

⁴⁷ United Nations Operation in Somalia II. usilovala o vybudování somálského státu odzbrojením různých frakcí, ustavením demokratické vlády a vybudováním somálského státu (Byman – Kenneth 2007: 175).

⁴⁸ Spojené státy podporovaly UNOSOM II s přibližně 2 600 logistickými pracovníky, 1100 členy jednotky rychlé reakce (QRF) a malým speciálním operačním prvkem (Marion 2018: 274).

⁴⁹ Quick Reaction Force je vojenká složka, která je určena k rychlé reakci, obvykle do 15 minut.

společenství. Situace nabrala obrovský spád na přelomu léta a podzimu, kdy bylo v bitvě o Mogadišo zabito 18 amerických mužů (Larson – Savych 2005: 30). Krvavé střety mezi americkými jednotkami a místními obyvateli a ztráta několika amerických vojáků vedly prezidenta ke stažení amerických sil do konce března 1994, přestože se nepodařilo naplnit představu OSN o obnovení Somálska (US Institute of Peace 1995: 13).

Neúspěch v Somálsku měl obrovský vliv na zdrženlivost v zapojování se do humanitárních misí v následujících letech. Ukázalo se to na nedostatečně podniknutých krocích ve rwandské genocidě v roce 1994, kdy během pouhých pár týdnů byl zmasakrován téměř milion lidí a OSN včetně Spojených států tomuto masakru jen nečinně přihlíželi.

2.1.4 Situace na Haiti

Uplynulo půl roku od katastrofální intervence v Somálsku, když se Spojené státy znovu zapojily do národního problému jiné země. V prosinci 1990 byl haitským prezidentem zvolen Jean-Bertrand Aristide, jehož úřadování trvalo pouhých 9 měsíců, než byl svržen vlastní armádou a donucen utéct ze země do USA. Po celé 3 roky, kdy byl u moci generál Raul Cedras, byla mezinárodním společenstvím⁵⁰ na Haiti uvalována řada ekonomických sankcí (Dobbins 2003: 71). Během Bushova prezidentství bylo na Haiti uvaleno embargo, veškeré dodávky do Haiti byly zastaveny (včetně zbraní), obchodní aktivity byly pozastaveny a veškeré haitské účty v USA byly zmrazeny, pouze humanitární pomoc byla Hait'ánům otevřená. Hlava USA v té době odmítala, ve prospěch navrácení svrženého prezidenta⁵¹, intervenovat vojenskou silou (Buss – Gardner 2008: 72).

⁵⁰ Nejprve Organizací amerických států a později se přidala OSN.

⁵¹ Aristide zastával protiamerický postoj, který vyjadřoval skrz osvobozeneckou teologii, která byla zaměřena především na chudé obyvatelstvo v Latinské Americe. Hlavní myšlenkou teologie je, aby se

Washington se zdráhal zahájit misi. Po katastrofické bitvě Černý jestřáb sestřelen⁵² v Somálsku, kdy bylo zabito 18 amerických vojáků v peacekeepingové misi, se Spojené státy do podobných případů zapojovat vojenskou silou nechtěly. Právě z toho důvodu prezident Bush raději zvolil diplomatickou cestu (pomocí uvalení embarga, sankcí a politického nátlaku), na níž navázal i Clinton po nastoupení do úřadu prezidenta Spojených států amerických.

Když se však situace vymkla z rukou a na Haitě byla páchána obrovská zvěrstva, Clinton v květnu 1994 uznal, že je nutné zahájit ráznější kroky proti juntě. Jelikož diplomacie v tomto případě nic nesvedla, požádal OSN o povolení k vojenské operaci (Albrightová 2003: 160). K zásahu na Haiti přispěl Klub černošských senátorů / Černý sněm kongresu⁵³, který na Clintona s intervencí velmi tlačil.

Clinton ve svém rádiovém výstupu 17. září pravil: „*Po tři roky se Organizace spojených národů, Karibská komunita a Organizace amerických států snaží o všechny diplomatické cesty. Ale diktátoři odmítli veškeré naše úsilí a jejich vláda teroru, vraždy, znásilnění, mrzačení se každým dalším dnem zhoršuje. Ted' musíme jednat.*“^{54 55} (Clinton 1994). Dva dny po Clintonově řeči byla pod záštitou OSN spuštěna operace Podpora demokracie⁵⁶, v jejímž čele stály opět Spojené státy

lidé pomocí víry osvobodili od politického, sociálního a materiálního využívání národů 1. a 2. světa, kteří na úkor lidí 3. světa bohatnou a sílí (Boff 1996: 2-8).

⁵² Black Hawk Down Battle.

⁵³ Congressional Black Caucus je stranický výbor, který je z většiny složen z afrických Američanů. Aristide s nimi a haitskými občany žijícími v USA navázal kontakt a s jejich pomocí organizoval kampaně, které mu měly pomoci přesvědčit americkou vládu k intervenci v jeho zemi.

⁵⁴ Přeloženo z anglického originálu „*For 3 years, the United Nations, the Caribbean community, and the Organization of American States have pursued every diplomatic avenue possible. But the dictators rejected all of our efforts, and their reign of terror, a campaign of murder, rape, and mutilation, gets worse with every passing day. Now we must act.*“

⁵⁵ V druhé polovině roku 1993 byla mezi svrženým prezidentem Aristidem a tehdejším vůdcem haitských ozbrojených sil generálem Cedrasem podepsána dohoda zaměřená na vytvoření mírového a stabilního prostředí pro modernizaci ozbrojených sil a vytvoření nové nezkorumpované policejní síly pod dohledem OSN. S dohodou přišlo očekávání, že se situace na Haiti brzy ustálí a legitimně zvolený prezident se vrátí do svého prezidentského křesla. Ovšem tato očekávání a naděje byly zničeny, jakmile v říjnu armáda dohodu odmítla a násilí postupně eskalovalo. Následkem byla Radou Bezpečnosti OSN v červnu 1994 vyhlášena žádost o zvýšení pracovníků na misi a o měsíc později OSN prohlásila situaci na Haiti za hrozbu bezpečnosti a míru v celém regionu (Strednansky 1996a: 34).

⁵⁶ Operation Uphold Democracy.

americké. V síle 20 000 mužů dorazila americká vojska na Haiti s cílem pomoci a dohlížet na přeměnu země k demokracii (Jones 2006: 117).

„Naše důvody jsou jasné: zastavit strašlivá zvěrstva, která ohrožují tisíce mužů, žen a dětí na Haiti, tady v našem vlastním sousedství; potvrdit naše odhodlání, že budeme dodržovat naše závazky a očekáváme, že ostatní budou zase dodržovat své závazky vůči nám; odvrátit tok více jak tisíce uprchlíků a zajistit naše hranice; a zachovat stabilitu demokracie na naší polokouli.“⁵⁷ (Clinton 1994).

Po skončení studené války byla podpora nebo dokonce vytváření demokracie považována za pomoc mezinárodnímu míru (protože demokratické země mezi sebou neválčí). Proto kromě humanitární pomoci USA mohly tvrdit, že intervenují na sousední ostrov s cílem nastolit demokracii, jelikož tím hájí zájmy Charty OSN – udržet světový mír. Tato myšlenka byla potvrzena ve chvíli, kdy OSN intervenci odsouhlasilo (American Foreign Relations [nedatováno]).

Do dalších zájmů USA na ostrově spadaly oblasti transportu drog, boj s hladem a nemocemi jako HIV/AIDS, lidská práva, podpora ekonomického vývoje a efektivní spolupráce s OSN (Buss 2008: 48).

Dne 16. září, tedy čtyřicet hodin před spuštěním operace Podpora demokracie, byl Clintonem vyslán diplomatický konvoj v čele s bývalým prezidentem Jamesem Carterem na Haiti na žádost generála Cedrase, který si uvědomil, že se schyluje k vojenskému zásahu ze strany USA a chtěl této akci předejít. Diplomatie vyjednávání vedlo 20. září k podpisu ujednání, že generál Cedras rezignuje ze své funkce poté, co mu bude udělena amnestie (Carter center 1994). Armáda Spojených států 19. září obsadila letiště Port-au-Prince a města po

⁵⁷ Přeloženo z anglického originálu „Our reasons are clear: to stop the horrific atrocities that threaten thousands of men, women, and children in Haiti, here in our own neighborhood; to affirm our determination that we keep our commitments and we expect others to keep their commitments to us; to avert the flow of thousands of more refugees and to secure our borders; and to preserve the stability of democracy in our hemisphere.”

celé zemi, aby dohlédla nad ustálením situace a bezpečným navrácením prezidenta do země a své funkce, což se uskutečnilo 16. října (Schmitt 1994).

Během první poloviny roku 1995 USA usoudily, že je situace dostatečně stabilní a Clinton vydal rozkaz stáhnout americké jednotky kromě 2 400⁵⁸ mužů, kteří zůstali jako součást OSN operace UNMIH⁵⁹ (Dobbins 2003: 75), jež byla na ostrově přítomna do roku 2000 (Kemp – Shaw – Boutellis 2013: 38).

Hlavním zahraničně-politickým zájmem Spojených států bylo obnovení demokratického režimu. Intervence na Haiti byla pro Clintonovu administrativu velkým úspěchem, jelikož Spojené státy za úspěch považovaly nulové ztráty vojáků na obou stranách (obzvláště po nepodařeném pokusu o stabilizování Somálska), a prezident Aristide byl úspěšně navrácen do své funkce.

Misi na haiti přesto nelze považovat za úplně úspěšnou. Haiti se, i přes americkou pomoc, ocitlo v obrovských národních problémech, potýkalo se s vysokou kriminalitou, politickými, ekonomickými, sociálními, kulturními i environmentálními problémy, čemuž ani o pět let později 1 miliarda dolarů americké pomoci nedokázala situaci na ostrově zlepšit (Strednansky 1996a: 40, Manning 1999).

2.1.5 Příklad Kosova

Kontrola nad Kosovem představovala pro Srby a Albánce spor, který trval roky. Situace nabrala obrovský spád, když se k moci dostal Slobodan Milošević, stal se prezidentem Jugoslávie a v roce 1998 prohlásil, že autonomní Kosovo⁶⁰ od tohoto roku podléhá kontrole z Bělehradu. Kosovské Albánce nahradil ve většině oficiálních pozic Srby a ke všemu začal zbavovat kosovské Albánce vlastního kapitálu z komunálně vlastněných podniků. Během let situace eskalovala takovým způsobem,

⁵⁸ Celkový počet mužů OSN byl 6000.

⁵⁹ United Nation Mission in Haiti.

⁶⁰ Kosovo získalo status autonomní provincie v roce 1974 v rámci ústavy Socialistické federální republiky Jugoslávie (Kemp – Shaw – Boutellis 2013: 46).

že lidé nejen utíkali ze země a hledali útočiště jinde, ale oběti konfliktu rostly a lidé umírali (Jones 2006: 149).

Přestože Rada bezpečnosti OSN vydala řadu rezolucí, ve kterých byla Jugoslávie vyzvána k okamžitému politickému urovnání a zároveň byla podpořena autonomie Kosova⁶¹ (Haulman 2015: 8), nebyl k operaci Spojenecká síla⁶² udělen mandát OSN⁶³.

Spojené státy se silovému úderu v Kosovu snažily předejít několika kroky. V květnu 1998 nechaly USA zajistit jednání mezi Miloševićem a Rugovem⁶⁴, které však skončilo fiaskem (Crawford 2005: 507). V říjnu 1998 vyslal Clinton pověřence Richarda Halbrooke do Bělehradu, aby Jugoslávii a jejího prezidenta varoval, že pokud se nepodřídí rezolucím OSN, bude riskovat vzdušné nálety NATO, a vyjednal tak řešení situace (Haulman 2015: 8). Clintonova administrativa byla v důsledku války v Bosně přesvědčena, že jedinou metodou jednání s Miloševićem bude diplomacie podložená hrozbou leteckých úderů (Henriksen 2007: 87).

Vzdušné útoky, v rámci operace spojenecká síla, trvající 77 dní byly zahájeny 24. března 1999 (Lambeth 2001: 87-88). Spojené státy se k situaci v Kosově stavěly odlišněji než v předchozích případech. Jelikož se konflikt odehrával na evropské půdě, považovaly za přirozené přenechat řešení z větší části NATO (Jones 2006: 163). Tento postoj umožnil USA snížit finanční a vojenské závazky na pouhých 16% z celkového počtu nutných financí (Dobbins 2003: 127). Přesto to byly Spojené státy, které celou akci vedly a dodaly zásadní technologii, munici, letadla a zpravodajské služby, které zásadním způsobem pomohly zničit nepřátele (Haulman 2015: 18).

V případě Kosova, na rozdíl od Bosny, nebylo zcela jasné, jak konflikt ukončit. Washington opakovaně zdůrazňoval, že intervence bude rychlá a úspěšně dokončená.

⁶¹ Rezoluce č. 1160, následovala 1199, 1203, 1207.

⁶² Allied Force. Taktéž se jí říká vzdušná válka nad Srbskem. Air War over Serbia (Haulman 2015: 8).

⁶³ Ten vždy vetovalo Rusko a Čínská lidová republika (Eichler 2012: 23), a ani Francie nebyla ze zásahu nijak nadšená (Albreightová 2003: 384-385).

⁶⁴ Vůdce Kosova, považoval se za prezidenta.

Ovšem Spojené státy podcenily Miloševičovu odhodlanost odolat vojenským hrozbám a tlakům koalice. Navíc si po celé operaci uvědomily, že je nutné misi lépe naplánovat a nevyužívat nízkorizikové letecké kampaně ve vysokých nadmořských výškách, jelikož nejsou vhodné k dosažení humanitárních cílů (Phillips – Anderson 1999).

Válka v Kosovu měla obrovský vliv na postavení Washingtonu ve světě, jelikož ukázala, jak obrovské rozdíly vojenského vybavení jsou mezi evropskými zeměmi a právě Spojenými státy americkými, na kterých NATO bylo v tomto ohledu závislé (Dunn 2009: 553).

Zásadní dopad měla intervence na vztahy „západu“ s Ruskem a Čínou, které po operaci Spojenecká síla viditelně ochladly. Důvodem byla americká participace v Kosovu i přes ruské⁶⁵ a čínské veto v RB OSN, které zapříčinilo neudělení mandátu k vojenské operaci (Spasov 2014: 27).

Po Kosovu přišla tzv. „Clintonova doktrína“, což je politický výraz, který shrnuje zahraniční politiku prezidenta Clintona v 90. letech. Prakticky říká, že Spojené státy musí chránit lidská práva a v případě, je-li to nutné, zasáhnou vojenskou silou (i bez mandátu OSN) (Krauthammer 1999).

2.2 USA v roli mediátora

V této části práce nahlédnu, jak USA garantují bezpečnost skrz roli mediátora. Na následujících stránkách se budu věnovat případu v Bosně a Hercegovině, tedy Daytonskému mírovému jednání, dále zacílím pozornost na ostrov Spojeného

⁶⁵ Rusko intervenci velmi kritizovalo, protože ji vnímalo jako narušení mezinárodního práva suverenity Srbska, z toho důvodu, že Kosovo bylo součástí jeho hranic a navíc USA obešly RB OSN. Moskva považovala americkou intervenci za imperialismus, jehož cílem bylo zajistit si strategickou přítomnost v regionu.

království, ve kterém proběhla jednání ohledně uspořádání Severního Irska, a v poslední řadě se zaměřím na mediaci v otázce Izraele a arabských států.

2.2.1 Daytonské mírové jednání

V kapitole 2.1.2 jsem nastínila počátek a lehký průběh nejhoršího konfliktu v Evropě od ukončení druhé světové války, který proběhl mezi balkánskými zeměmi na území bývalé Jugoslávie. Spojené státy v Bosně a Hercegovině nezasáhly pouze jako intervenující aktér, ale sehrály i roli mediátora.

Jak jsem již zmínila výše, Washington přenechával řešení z větší části NATO, jelikož pokládal konflikt v Bosně a Hercegovině za evropskou zodpovědnost. To se ale změnilo v červenci 1995, kdy bylo zavražděno 8 tisíc muslimských mužů a chlapců v Srebrenici⁶⁶. V tomto okamžiku převzaly Spojené státy nad celou situací kontrolu. Americký diplomat Richard Holbrooke, pověřen prezidentem Clintonem, se vydal do Evropy, aby přiměl strany balkánského konfliktu k vyjednávání (Marton 2015).

Dne 11. října Holbrooke zprostředkoval příměří mezi bojujícími stranami Bosny a Hercegoviny, na které participující strany následující den přistoupily (Greenberg – McGinness 2000: 38, Hartwell 2019: 444). Richard Holbrooke usedl do křesla mediátora za Spojené státy první listopadový den roku 1995 a započal jednadvaceti denní vyjednávání ohledně osudu Bosny a Hercegoviny. Celé 3 týdny se odehrávaly na americké letecké základně Wright-Patterson⁶⁷ v městečku Dayton v Ohiu s prezidenty Bosny (Alija Izetbegovi), Chorvatska (Franjo Tudjman) a Srbska (Sobodan Milošević, který zastupoval Jugoslávii) (Akhavan 1996: 274, Szasz 1996:

⁶⁶ Tzv. srebrenický masakr.

⁶⁷ Podle Halbrooka bylo místo k vyjednávání velmi důležité, jelikož mohlo mít zásadní dopad na výsledek celého procesu. Podle něho bylo městečko Dayton perfektní ze 3 důvodů: Dayton nebylo velkoměsto, a tudíž nebylo plné ruchů a nerozptylovalo a neodvádělo participanty od tématu, dále byla lokace mimo dosah médií a nakonec místo nebylo situované v Evropě, ale v USA, takže vyjednávací strany nemohly jen tak odejít a nechat situaci nedořešenou (Hartwell 2019: 462–463).

303). Taktéž byli přítomní reprezentanti zemí tzv. Kontaktní skupiny⁶⁸ pěti národů: Ruska, Německa, Francie, Velké Británie a samozřejmě Spojených států amerických a dále do skupiny patří EU a OSN (Hartwell 2019: 444, Greenberg – McGinness 2000: 37).

Daytonská mírová dohoda⁶⁹ byla výsledkem uzavřeného jednadvacetidenního vyjednávání ohledně poválečného uspořádání a politického rozdělení moci, podmínek národního usmíření a lidských práv. Výsledkem této mezinárodní dohody byla všeobecná rámcová dohoda o míru, která vyžadovala vzájemné uznávání suverénní rovnosti Bosny a Hercegoviny a Spolkové republiky Jugoslávie (Gartner 2014: 283). Finální text smlouvy byl podepsán až 14. prosince v Paříži.

Mediace byla ze strany USA úspěšná, jelikož se na jejím základě podařilo ukončit dlouholetý mezinárodní konflikt a navíc všichni tři prezidenti stvrdili dohodu svým podpisem.

Podle mediátora Holbrooka byla americká zahraniční politika po Daytonu asertivnější a silnější. Clintonovi se podařilo něco, co bylo pokládáno za nemožné – spojil síly NATO, Ruska a Spojených států, aby dosáhly společného cíle (Holbrooke 199: 361).

Madeleine K. Albrightová (1997) v pozici státního tajemníka označila Daytonskou dohodu za „významný úspěch americké diplomacie“. Dle jejích slov hlavní město Bosny „vypadá normálně [...] dosáhlo míru.“ (převzato z Chicago Tribune 1998). Přesto ale situace nebyla tak optimistická, jak se zdálo. Tři roky po Daytonu cíl vytvořit jednotný mnohonárodnostní bosenský stát nebyl plně zrealizován. Reintegrace se zastavila, na politické aréně nadále dominovaly nacionalistické politické strany a 85 procent dotázaných Bosňanů tvrdilo, že nebudou hlasovat pro kandidáta z jiné etnické skupiny (Dempsey 1998: 2).

⁶⁸ Contact Group. Kontaktní skupina byla zřízena 19. dubna 1994 a vytvořila záměrně neformální formu mediace, jelikož si Evropa uvědomila, že je nutné posílit mediační přístup a umožnit mírové vyjednávání (Gartner 2014: 283).

⁶⁹ Dayton Accords. Taktéž známá pod jmény Pařížský protokol a Daytonsko-pařížská mírová smlouva.

Na základě dovršení Daytonské dohody Bezpečnostní rada OSN suspendovala uvalené sankce na Jugoslávii. Poté, co se ale ukázalo, že mírové dohody nevycházely tak, jak se představovalo, Rusko, USA a Británie podpořily nové zbrojní embargo vůči Jugoslávii, aby potrestaly Miloševiče za útlak etnických Albánců v kosovské oblasti v Srbsku (Weissbrodt: 725 – 726).

2.2.2 Velkopáteční dohoda

Velkopáteční dohoda⁷⁰ je výsledek americké mediace mezi Velkou Británií, Irskou vládou a osmi politickými stranami Severního Irska. Byla podepsána 10. dubna 1998 po téměř dvou letech vyjednávání míru v konfliktu, který trval přes 30 let (Kenny 2018).

Konflikt sahá až do 20. let 20. století, kdy bylo Severní Irsko oddělené od zbytku Irska. V té době se utvořily dvě skupiny – lojalisté (hlavně protestanti)⁷¹ a nacionalisté (hlavně katolíci). Lojalisté byli loajální Británii a chtěli zůstat její součástí, naproti tomu nacionalisté toužili po nezávislosti od britské koruny a přáli si připojení k Irské republice. Po oddělení žilo v Severním Irsku více protestantů, což se odráželo i na vládě, která se skládala především z lojalistů. Katolíci začali být utlačováni, vyskytovaly se problémy se zaměstnáním, ovšem od 60. let se situace začala ještě více prohlubovat, napětí rostlo a strany mezi sebou začaly bojovat. Do situace se vložila britská armáda, ovšem moc toho k usmíření obou stran nesvedla (BBC 2018).

Přestože američtí prezidenti Carter a Reagan během studené války projevovali zájem o situaci Severního Irska, vzhledem k Británii jako důležitému spojenci si nemohli dovolit jakkoli do konfliktu zasáhnout. Obávali se, jak by se jejich vztahy s jedním z nejmocnějších aktérů té doby změnilo a zda by jejich činy nenarušily

⁷⁰ Taktéž se jí říká Belfátská dohoda (Belfast Agreement).

⁷¹ Také se jim říkalo unionisté.

alianci vůči společnému nepříteli té doby – SSSR (Doyle 2018: 5). Až po ukončení studené války, když se mezinárodní systém změnil a zahraniční politika USA se značně přetvořila, bylo možné otázku Severního Irsku otevřít.

Hlavním důvodem uskutečnění mediace byl samotný prezident Clinton, který otázku zahraniční politiky USA vůči Irsku použil jako svoji prezidentskou předvolební kampaň ke znovuzvolení. Sliboval v ní zapojení USA do problematiky Severního Irsku (Dixon 2006: 80). Tímto slibem údajně lákal na svoji stranu irsko-americké voliče, kterých bylo v USA kolem 44 miliónů (Wilsona (1997: 24). Po obrovských poníženích, které představovaly intervence do Somálska a na Haiti, potřebovala prezidentova administrativa novou iniciativu v zahraniční politice. Andrew Wilson (1997: 24) píše, že „*Clintonovo zapojení bylo nakonec reakcí na kvetoucí mírový proces a přesvědčení, že Spojené státy by mohly hrát katalytickou roli při prosazování politického dialogu*“⁷².

Clintonova administrativa začala usilovat o přivedení republikánské politické strany Sinn Fein do demokratického politického procesu. Z toho důvodu v roce 1994 udělil Clinton prezidentovi této strany Gerrymu Adamsovi osmačtyřicetihodinové vízum, čímž mu, kromě pocitu důležitosti i rovnosti ve vyjednávání, daroval podporu největší globální mocnosti (Center Forward [nedatováno]). Tento krok je považován jako zásadní v celém procesu vedoucím k mírovému vyjednávání.

USA měly v prosazování míru zásadní politické a ekonomické zájmy. Washington si mohl dovolit „motivovat“ dovršení důležitých kompromisů pomocí finanční pomoci a jiných prostředků. Taktéž Washington mohl využít strategie nátlaku, aby strany výsledek dodržovaly, jakmile bude dosaženo dohody.

Spojené státy sehrály v konfliktu důležitou roli. Nejenže silně ekonomicky podporovaly Severní Irsko, ale především poskytly své mediátorské služby, které po

⁷² Přeloženo z anglického originálu „*Clinton's involvement was ultimately a reaction to the blossoming peace process and the conviction that the United States could play a catalytic role in advancing political dialogue.*“

letech sporů přinesly ovoce. Americká participace umožnila vyjednávání politikům z Belfastu, Dublinu a Londýna, kteří po letech sporů dostali prostor diskutovat o svých odlišných představách ohledně situace Severního Irska (Thompson 2001: 230–231). Do křesla třetí strany byl Clintonem jmenován senátor George Mitchell, jenž v té době zastával funkci zvláštního prezidentského poradce v ekonomických záležitostech pro severní Irsko⁷³ (Center Forward [nedatováno]).

Dohoda uznala ústavní postavení Severního Irska jako součást Spojeného království (na přání většiny občanů). Zároveň ale stanovila zásadu, že Irsko by se mohlo sjednotit v případě, že by si to přála většina obyvatel Irské republiky a Severního Irska. V takovém případě by britská vláda byla povinna uspořádat referendum a přistoupit na výsledek (Kelly 2019).

Pro Spojené státy byla dohoda obrovským úspěchem. Ukázala výsledek změny americké zahraniční politiky k Severnímu Irsku – od pasivní nečinnosti k aktivnímu intervencionismu. Prezident Clinton (citováno dle Kelly 2018) byl na výsledek mírové dohody velmi hrdý, Velkopáteční dohodu označil za „*geniální práci*“ a „*Klenot [ve světě], kde jsou lidé, kteří se agresivně snaží zničit samotnou myšlenku lidové demokracie*“. Taktéž je vnímána jako úspěch, jelikož americký kongres mohl zablokovat jakoukoli obchodní dohodu mezi USA a Spojeným královstvím, která by mohla nastat v případě odchodu Spojeného království z EU (Sullivan 2019).

2.2.3 Izrael a Palestina

Od amerického uznání izraelské suverenity se USA snaží jednat jako neutrální prostředník mezi arabskými a izraelskými zájmy. Role mediátora umožnila Bílému domu ovlivňovat a povzbuzovat jednání mezi oběma stranami. Základem těchto jednání bylo řešení vytvořit pro Palestince a Izraelce dva státy bok po boku v rámci bezpečných a uznaných hranic a vyřešení otázky vysídlených uprchlíků. Toto řešení,

⁷³ Special Presidential Advisor on Economic Initiatives for Northern Ireland.

tedy zřízení samosprávy Palestiny, na kterém obě strany poprvé souhlasily dohodami z Osla⁷⁴ z roku 1993, bylo základem následné americké mediace, jež měla být vyřešená do 5 let od vzniku palestinské samosprávy (Foreign policy for America [nedatováno]).

Státní tajemník Warren Christopher se v průběhu 90. let opakovaně scházel se stranami konfliktu, aby posunul vyjednávání vpřed. Jednání se táhla dlouhá léta až do roku 2000, kdy prezident Clinton, vzhledem k jeho posledním měsícům v úřadě prezidenta, tlačil na dokončení, ačkoli si uvědomoval, že mezi stranami panují stále obrovské rozdíly v požadavcích. Camp David II⁷⁵ bylo poslední kolo mediace mezi Izraelem a Palestinou za administrativy Clintona, a skončilo bez dohody, jelikož došlo na patovou situaci, ve které měly obě strany velmi rozdílné návrhy řešení, a je tak považováno za neúspěch (Quandt 2001: 29).

Počátky partnerství mezi Spojenými státy a Izraelem lze v rámci diplomacie sledovat již od jeho založení – tehdejší prezident Harry Truman uznal samostatný židovský stát jako první státník na světě (Koten 2017: 2). Během let se navzájem ekonomicky podporovaly, dodávaly si techniku a zbraně a bojovaly proti společnému nepříteli (Martin 2003 :7). Clinton byl v Izraeli velmi oblíbený, díky své inteligenci a schopnosti přesvědčit ostatní, že rozumí historií židů a soucítí s nimi. Dokonce i Palestinci během Clintonova druhého období tvrdili, že je prvním prezidentem, který jim skutečně rozumí (Quandt 2001: 37).

Izrael je pro Washington důležitý partner, především z důvodu jeho geografické polohy na Blízkém východě je pro USA strategicky výhodnou aliancí. Izrael je ovšem také jednou z nejstabilnějších demokracií v regionu (Koten 2017: 7).

⁷⁴ Oslo Accords I, II.

⁷⁵ Camp David Summit I se uskutečnil v roce 1978 mezi Egyptem a Izraelem v doprovodu prezidenta Jimmyho Cartera.

2.3 USA v roli obránce a podporovatele demokracie, svobody, lidských práv a liberálního mezinárodního pořádku

Jak je možné poznat z výše uvedeného textu, USA se při vojenské intervenci často odvolává na ochranu lidských práv, svobody a podporu demokracie. Bush například ospravedlňoval americký vstup do války v Zálivu v roce 1991 nově vznikajícím Novým světovým řádem, který je postaven na mezinárodních normách a právech, do kterých spadají i práva lidská (Dietrich 2006: 274).

Spojené státy v 90. letech začaly aplikovat aktivnější politiku, co se ochrany lidských práv týče. Důkazem toho je velký nárůst humanitárních intervencí, u kterých se Washington nejčastěji odvolává na násilné porušování lidských práv (Dietrich 2006: 275). Například operace Obnovení naděje v Somálsku měla za cíl zastavit v zemi hladomor, který byl způsoben občanskou válkou. V roce 1994 USA v rámci operace Podpora demokracie vkročily na Haiti kvůli páchání zvěrstev na Haitřanech, obrovské vlně uprchlíků a s cílem obnovit demokracii. Stejně tak v roce 1999 zasáhly USA v koalici s NATO i do Kosova z důvodů, které zahrnovaly ochranu lidských práv. Přesto se ve výsledku nedala ani jedna z intervencí považovat za plně úspěšnou, jelikož se země i přes americký zásah nadále nacházely v obrovských politických, sociálních i ekonomických problémech.

Washington k potrestání agresorů a porušitelů lidských práv na Haiti, v Srbsku, Iráku, Zimbabwe a Barmě využil donucovacích nástrojů. Spojené státy podporovaly Radu bezpečnosti OSN v uvalování ekonomických sankcí vůči zemím, které ohrožují či přímo porušují lidská práva.

Spojené státy americké již od svého založení pevně věří a mají zaryto ve své kultuře, že americké demokratické ideály a systém vládnutí je činí mezi ostatními národy jedinečnými. Rozšiřování demokracie má pro USA mnoho výhod. Nejen že je to v zájmu samotné americké bezpečnosti, ale podporou demokracie si Státy zajišťují menší vlnu uprchlíků na vlastní území. Liberálnější a demokratičtější svět pomáhá

vytváret systém se zlepšenou bezpečností, silnějším hospodářským růstem a trvalými spojenečtvími – to vše slouží dlouhodobým zájmům Spojených států. Odpovědné, efektivní a demokratické vlády představují lepší a spolehlivější obchodní partnery a poskytují základní kameny mezinárodní stability.

Jak samotný dokument Pokyny pro obranné plánování (Defense Planning Guidance 1992) říká, hlavním cílem velké americké strategie pro roky 1994–1999 je zachování americké mezinárodní nadřazenosti, prohloubení a rozšíření liberálního řádu a potlačení veškerého nebezpečí, které ohrožuje mezinárodní prostředí.

Po ukončení studené války administrativa prezidenta Bushe staršího viděla příležitost ukončit komunistickou expanzi podporou úspěšného přechodu k demokracii a volným trhům. Za tímto účelem byl Bushem zřízen v roce 1992 Zákon na podporu svobody⁷⁶, který se zaměřoval především na východoevropské státy po rozpadu SSSR koncem roku 1991. Tato legislativa schválila balíček bilaterální pomoci ve výši 410 milionů dolarů, který měl pomoci bývalým sovětským státům zotavit se z komunismu a vybudovat soukromý podnik. Rovněž vytvořil různé programy partnerství mezi USA a jednotlivými postsovětskými státy a zvýšil podíl USA na Mezinárodním měnovém fondu (MMF) o miliardy (Carcelli 2017: 5–6).

Toto úsilí pokračovalo a expandovalo pod Clintonovou administrativou, která po ukončení éry studené války musela najít nové zaměření pro americkou zahraniční politiku. Prezident Clinton učinil podporu demokracie jedním z pilířů své zahraniční politiky. Rané bezpečnostní strategie nazval „Národní bezpečnostní strategie angažovanosti a rozšíření“⁷⁷, přičemž tvrdil, že rozšíření demokratických komunit a svobodného trhu sloužilo všem strategickým zájmům USA (Lawson – Epstein 2019: 6).

Bill Clinton ve své volební kampani v roce 1992 kritizoval Bushovu administrativu za údajně „měkký“ postoj k Číně, zejména ve vztahu k lidským

⁷⁶ Freedom support act (FSA).

⁷⁷ National Security Strategy of Engagement and Enlargement.

právům. Úřadující prezident Clinton se snažil využít čínského přístupu ke statusu „nejoblíbenějších národů“ v obchodě jako způsobu, jak dosáhnout konkrétního pokroku v otázkách lidských práv. Čína tento tlak odmítla a USA byly v roce 1994 nuceny tento pokus opustit (Frost 1997).

Americká zahraniční politika odrážela celosvětový pokrok v oblasti demokracie a lidských práv. Během devadesátých let se podpora demokracie stala hlavním cílem americké zahraniční pomoci. Před rokem 1989 zahraniční pomoc pro demokratický rozvoj zřídka překročila 100 milionů USD ročně. Do roku 1993 se tento počet vyšplhal na 900 milionů USD (Dalpino 2000). Mezi lety 1991–2001 USA utratily 250 milionů USD na programech demokratizace na Blízkém východě, především v oblasti Egypta a Palestiny (Dunne 2004: 4). Američtí představitelé věřili, že pokud by v regionu měla nastat politická reforma, měla by přijít postupně a měla by být poháněna výhradně vnitřními silami⁷⁸. Navíc se Bílý dům obával, že pokud budou arabské země tlačit k demokratizaci, naruší to proces vyjednávání míru mezi Izraelem a arabskými státy (Dunne 2004: 4).

Clinton vytvořil úřad USA pro demokracii a správu v Agentuře Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj⁷⁹ a úřad přechodných iniciativ, aby využil příležitosti pro demokracii v zemích, které procházely transformací. Kongres mezitím v roce 1998 založil Fond pro lidská práva a demokracii ministerstva zahraničí, který stát popisuje jako „fond rizikového kapitálu pro demokracii a lidská práva“ (Lawson – Epstein 2019: 7).

Spojené státy podporují demokracii a lidská práva pomocí mezinárodních a národních organizací. Jedná se například o USAID, Národní nadace pro

⁷⁸ Především středními třídami a prvky občanské společnosti, u nichž se očekávalo, že vzniknou v důsledku hospodářské reformy. Na konci desetiletí však narůstající množství práce vědců a odborníků ukázalo, že hospodářská reforma nejenže nevedla k politické reformě, ale že nedostatek politické reformy také brzdil pokrok v hospodářské reformě.

⁷⁹ U.S. Agency for International Development (USAID) je přední světová agentura pro rozvoj a katalytický aktér, který řídí vývojové výsledky. Práce USAID zvyšuje americkou národní bezpečnost a ekonomickou prosperitu, demonstruje americkou velkorysost a podporuje cestu k sebevědomí a odolnosti příjemce.“ (USAID [nedatováno]).

demokracii⁸⁰, Mezinárodní republikánský institut⁸¹, Národní demokratický institut⁸², Globální práva⁸³, Dětský obranný fond⁸⁴ nebo Centrum pro lidská práva⁸⁵.

USA řeší otázku lidských práv i pomocí finančních institucí. Například poskytováním půjček a úvěrů jako prostředku k prosazování občanských a politických práv. V roce 1997 se Spojeným státům podařilo zablockovat půjčku Chorvatsku od Mezinárodního měnového fondu, protože neučinilo taková opatření, jako je ochrana menšin či zatčení osob obžalovaných za mezinárodní zločiny (Forsythe 2000: kapitola 2).

Spojené státy podpořily OSN ve zřízení dvou mezinárodních trestních soudů, jednoho pro bývalou Jugoslávii a jednoho pro Rwandu. USA „motivovaly“ státy ke spolupráci se soudy pomocí uvalování sankcí a jiných donucovacích prostředků (Dietrich 2006: 280). Washington věřil, že je třeba reagovat na zabíjení a zneužívání civilistů, proto vymyslel způsob, jak individuálně potrestat zločince za spáchání ohavných mezinárodních zločinů – genocidu, válečné zločiny a zločiny vůči lidskosti⁸⁶ (Sewall – Kaysen 1999).

Ukončení studené války umožnilo USA vrátit se k Wilsonovskému cíli podporovat rozvoj demokracie mimo hranice Spojených států. Důležitou geografickou oblastí se stala subsaharská Afrika. Během celé poslední dekády 20. století se Washington zapojil do rozvoje demokracie v zemích tohoto regionu, ve kterém se rozrostla touha po multipartijních volbách. Bushova a Clintonova administrativa podporovala demokracii například vyhrazením finančních prostředků voleb, podporovala spravedlivé a svobodné volby, budovala demokratické instituce,

⁸⁰ National Endowment for Democracy (NED).

⁸¹ International Republican Institute (IRI).

⁸² National Democratic Institute (NDI).

⁸³ Global Rights (GR).

⁸⁴ Children Defense Fund (CDF).

⁸⁵ Human Rights Action Center (HRAC).

⁸⁶ V reakci na zkušenosti z fungování těchto ad hoc tribunálů vznikl v roce 2002 Mezinárodní trestní soud (MTS) jako stálý soudní orgán, jehož cílem je stíhat a trestat osoby zodpovědné za zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese. Paradoxně se USA ostře vymezovaly proti zřízení MTS, jelikož se obávaly, že by americký vojenský personál mohl být podroben rozsudku mezinárodního orgánu, který USA nemohou kontrolovat.

podporovaly občanskou společnost, posilovala vládu, tisk a opoziční politické strany (Cooke – Morrinson 2009: 92–93). Více než 40 afrických zemí obdrželo od Spojených států v 90. letech pomoc a podporu na cestě k demokracii. Nejvíce americké pozornosti získala Jižní Afrika, ovšem například Etiopie, Zambie, Mozambik, Burundi, Keňa, Mali či Malawi taktéž obdržely značnou část pomoci a pozornosti (Carothers 1999: 42). Počátkem 21. století byly multipartijní volby součástí politiky 43 zemí Afriky (Cooke – Morrinson 2009: 93). Propagace demokracie umožnila USA představit se světu v lepším světle a ukázat příklad americké „měkké síly“⁸⁷.

Washington zaměřil svoji pozornost i na Latinskou Ameriku a Karibik, kde se hlavními recipienty americké pomoci staly Salvador, Nikaragua, Guatemala, Bolívie, Panama a Peru. Nejvíce se USA věnovaly pomoci s demokratizací na Haiti, do níž vložily přes 100 milionů USD během pěti let, které následovaly po americké intervenci ostrova (Carothers 1999: 43). Zahraniční pomoc USA Latinské Americe a Karibiku se začala koncem 90. let opět zvyšovat a během posledních deseti let zůstala na obecně rostoucí trajektorii. Vyšší úroveň pomoci byla částečně výsledkem zvýšených výdajů na humanitární a rozvojovou pomoc. Po hurikánu Mitch v roce 1998 poskytly Spojené státy rozsáhlou humanitární a rekonstrukční pomoc několika zemím Střední Ameriky (Mayer 2016: 2).

2.4 USA v roli garanta bezpečnosti konkrétních států na základě bilaterálních bezpečnostních smluv

V této podkapitole se budu věnovat partnerům Spojených států, se kterými uzavřely bilaterální bezpečnostní smlouvy a dohody.

⁸⁷ Tzv. „soft power“ je nenásilný nástroj jednoho aktéra k ovlivnění chování ostatních aktérů.

Smlouvy a dohody jsou mocným nástrojem americké zahraniční politiky. USA je používají nejen k budování a upevňování vztahů s partnery, ale i k ovlivnění chování jiných aktérů na mezinárodním poli. Obzvláště byl kladen důraz na budování a udržování bilaterálních aliancí po ukončení studené války za administrativy prezidenta Bushe, která je považovala za účinný způsob, jak zajistit efektivní bezpečnostní struktury. Bush v asijsko-pacifickém regionu, ve kterém hlavním cílem Washingtonu bylo zabránit mocenskému vzestupu Číny a uplatnění své moci na pozici regionálního hegemona, upřednostňoval bilaterální smlouvy před multilaterálními, jelikož se obával, že by multilaterální bezpečnostní smlouvy zastínily vztahy s regionálními spojenci, kteří uzavřeli smlouvy bilaterální již během studené války a stali se pro USA důležitými bezpečnostními spojenci asijsko-pacifické oblasti. To se ale změnilo na konci Bushova prezidentského období, kdy byly zmíněny 3 hlavní pilíře pro regionální bezpečnost a prosperitu, jmenovitě hospodářská integrace, demokratizace a nová obranná struktura. Dle amerických politiků zůstávaly bezpečnostní aliance s Japonskem, Koreou, Filipínami, Austrálií a Tchaj-wanem základem pro americkou bezpečnostní strategii v Asii a Tichomoří (Emmers 2003: 116, Xinbo 2000, Cossa 1993: 11). V této části světa USA zajistily v druhé polovině 20. století bilaterální smlouvy s Japonskem, Filipínami, Jižní Koreou a Tchaj-wanem. S Tchaj-wanem své závazky rozvázaly koncem 70. let 20. století z důvodu uznání politiky jedné Číny, ve které veřejně podpořily Čínskou lidovou republiku (ČLR) a Taiwan jako jednu státní suverenitu (Bush 2016).

Přesto pro USA a Tchaj-wan existuje dokument upravující jejich vzájemné vztahy – Zákon o vztazích k Tchaj-wanu (Taiwan Relations Act, TRA). Jak samotný dokument praví, jeho cílem je zajistit bezpečnost, mír a stabilitu v západním Pacifiku a podporovat přátelské a blízké vztahy s lidem Tchaj-wanu. TRA stanovuje, že USA budou i nadále v budoucnosti zacházet s Tchaj-wanem stejně, jako před rokem 1979, kromě formálních vztahů „vlády k vládě“. V TRA je kladen důraz na zajištění budoucnosti Tchaj-wanu pomocí mírových prostředků a jakékoli jiné prostředky (vojenský útok, použití síly, embargo, bojkotování) bude vláda USA považovat za

ohrožení míru a stability oblasti západního Pacifiku. V dokumentu je jasně stanoveno, že americký prezident je povinen informovat Kongres o jakékoli bezpečnostní hrozbě či hrozbě ekonomického systému na Tchaj-wanu a ohrožení zájmů USA, které z ní vyplývají. Taktéž se v něm ujišťuje o pokračování dodávek zbraní na ostrov (Taiwan Relations Act 1979: 3–4).

Spojené státy se snažily posílit tchaj-wanské vojenské síly prostřednictvím značného prodeje zbraní a poskytováním obranných systémů, včetně letadel F-16. Po důkladném přezkumu americké tchajwanské politiky v roce 1994 začala Clintonova administrativa vysílat na Tchaj-wan vedoucí ekonomické a technické úředníky USA, zahájila každoroční hospodářský dialog na nižší úrovni kabinetu a podporovala členství Tchaj-wanu v multilaterálních organizacích, kde státnost nebyla nezbytným předpokladem (US Department of State [nedatováno]). Vztahy Číny a USA byly v roce 1995 napjaté, když pod tlakem Kongresu Clintonova administrativa umožnila tchajwanskému prezidentovi Lee Teng-huimu uskutečnit soukromou, ale zato vysoce propagovanou návštěvu USA. Čína byla vůči tomuto kroku velmi kritická. Napětí nad ostrovem se dále zvyšovalo v době prezidentských voleb na Tchaj-wanu 1996. ČLR zahájila sérii vojenských cvičení, která obsahovala raketové střely, na které nejprve USA reagovaly diplomatickými prostředky, pomocí kterých varovaly ČLR, aby vojenská cvičení neprováděla (Američané upozorňovali na ohrožení amerických bezpečnostních zájmů v oblasti západního Pacifiku a navrhovali, aby Čína obnovila spolupráci s Tchaj-wanem), ovšem po ignoraci z čínské strany USA odpověděly rozmístěním dvou skupin bitevních námořních letadlových lodí v blízkosti ostrova (Frost 1997, Ross 2000: 109–110). Tyto události vzbudily rozšířené obavy ve východní Asii, jelikož se státy obávaly o vlastní bezpečnost a bezpečnost celého regionu. Clintonova administrativa zakročila nasazením bitevních lodí, aby ujistila ostatní státy v regionu o své mocenské pozici a ukázala, že je ochotna se postavit i čínské agresi (Roy 2003: 200). Vysláním lodí daly USA jasně najevo svoji mocenskou sílu v regionu a vyslaly tak ČLR zprávu, že dokud budou USA v regionu přítomny, Čína nebude moci uplatňovat své vojenské a politické zájmy svobodně a

bez překážek v celém regionu. Čína na to postupně zareagovala přehodnocením vojenských kapacit a sil a následnou reformou a modernizací armády a vojenského vybavení (Manthorpe 2005: 224).

Na základě krize v Taiwanské úžině bylo započato formální obnovení amerických vztahů s ČLR v roce 1997. Clinton při návštěvě čínského prezidenta Ťianga Ce-mina o rok později veřejně prohlásil tzv. „tři ne“ (Three noes), tedy že USA nepodporují Tchaj-wanskou nezávislost, zároveň tím nepodporují vstup Tchaj-wanu do mezinárodních organizací⁸⁸ a neuznávají princip „dvou Čín“ nebo „jedné Číny a jednoho Tchaj-wanu“. Po tomto prohlášení však Clintonova administrativa zdůraznila, že „tři ne“ nijak nezměnily americkou zahraniční politiku vůči Číně a Tchaj-wanu, prezident Clinton tímto prohlášením pouze zopakoval, jakou pozici USA zastávají vůči otázce jedné Číny (Kan 2007: 11–12).

Po uzavření amerických základen na Filipínách v roce 1992 se Clintonova administrativa přeměřovala k obnovení bezpečnostních vztahů s Filipíny. Toto úsilí vyvrcholilo dohodou o navštěvujících silách (Visiting Forces Agreement, VFA) z roku 1999, která stanovila společná americko-filipínská vojenská cvičení a vojenský přístup USA na vojenské základny a přístavy Filipín. VFA prokázala odhodlání USA zůstat v Asii a pokračovat v stabilizační roli v regionální bezpečnosti (US Department of State [nedatováno]). Od roku 1951 mezi USA a Filipíny platí smlouva o vzájemné ochraně, ve které se obě strany zavázaly k pomoci ohledně zajištění bezpečnosti v případě, bude-li jedna strana napadena či ohrožena nebo dojde-li k ohrožení míru a bezpečnosti v Pacifiku (Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of the Philippines 1951: článek IV.).

Spojené státy mají samostatné dohody o vzájemné ochraně s Japonskem a Korejskou republikou. Ty stanovují rozmístění amerických sil v oblasti a na území účastněných zemí dohody a zavádí postupy pro úzkou spolupráci v bezpečnostní

⁸⁸ Pro vstup do mezinárodní organizace je podmínkou státní suverenity, kterou Taiwanu mezinárodní společenství neuznává, jelikož je brán jako součást ČLR.

oblasti (např. logistická podpora, pátrací a záchranné akce po katastrofických událostech či vojenská cvičení). Tato spojení jsou základním kamenem americké bezpečnostní pozice ve východní Asii a případně zajišťují budoucí americké zapojení do této oblasti (Goldstein – Schriver 2001: 147).

Od roku 1997 vedou vojenské síly USA a Japonska společně každý rok cvičení Ostrý meč⁸⁹. Jedná se o kombinované cvičení v terénu, určené ke zvýšení bojové připravenosti a interoperability v rámci americko-japonské aliance. Washington měl na ostrově i po ukončení studené války přes 50 000 vojáků (U.S. Department of State 2019b, Pajon 2010: 8). Podle článku V. dohody o japonsko-americké bezpečnosti (Treaty of Mutual Cooperation and Security between the USA and Japan 1960) se Státy zavazují k ochraně Japonska v případě, bude-li bezpečnost japonských ostrovů ohrožena či napadena. Americko-japonská aliance zůstává hlavním stavebním kamenem zajištění bezpečnosti nejen aliančním státům, ale celému regionu východní Asie⁹⁰, jelikož pomocí Japonska je Washington schopný ponechat svá vojska na území ostrova za mnohem nižší cenu, než kdekoli ve světě (včetně vlastní kontinentální půdy). Zároveň mají USA přístup k japonským technologiím a vynálezům v oblasti obrany a bezpečnosti.

Smlouva o vzájemné ochraně mezi USA a Jižní Koreou byla uzavřena ihned po korejské válce v roce 1953. Smlouva zavazuje obě strany, aby čelily společnému nebezpečí v případě, bude-li jedna ze stran napadena externím aktérem. Na základě dohody Jižní Korea (Republic of Korea, ROK) dovolila USA rozmístit na svém území americká vojska (Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea 1953: články II., III., IV.). V 90. letech USA nechaly v Jižní Koreji kolem 35 000 vojáků, kteří úzce spolupracovali s vojskem Korejské republiky s cílem bránit se před hrozbou Korejské lidově demokratické republiky (KILDR) a udržovat dohodu o příměří mezi Jižní a Severní Koreou (Kane 2004: 4, U.S.

⁸⁹ Keen Sword Exercises.

⁹⁰ Roku 1996 prezident Clinton při návštěvě Japonska vydal s japonským premiérem Hashimotou společné bezpečnostní prohlášení, v němž byly zaznamenány výsledky bilaterálního spojení při prosazování míru a stability pro všechny národy ve východní Asii a oblasti asijského Pacifiku.

Department of State 2019a). Aby se zabránilo provokacím a útokům KLLDR, udržuje aliance mezi USA-ROK silná obranná postavení, do kterých spadají roční kombinovaná cvičení či silný vojenský obchod. Washington podporuje úsilí o modernizaci obrany ROK prostřednictvím prodeje obranných prostředků, aby usnadnil případné vedení ROK v oblasti kombinovaných obranných sil a posílil její roli regionálního bezpečnostního partnera (U.S. Department of State 2019a).

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se věnovala zahraniční politice Spojených států amerických v první dekádě po ukončení studené války v oblasti garance mezinárodní bezpečnosti. Vzhledem k omezenému rozsahu práce nebylo možné věnovat se každému incidentu, do kterého se Státy zapojily, vybírala jsem proto jen ty nejzásadnější, které nějakým způsobem ovlivnily samotné Spojené státy, jejich vliv a budoucí zahraniční politiku.

Poslední dekáda 20. století zaznamenala obrovské změny v americké zahraniční politice. Především se jednalo o způsoby, kterými se Washington snažil řešit spory a zajišťovat bezpečí a mír v mezinárodním prostředí. Snaha odklonit se od silových prostředků nebyla však v každém případě úspěšná a USA, i přes snahu řešit spory diplomatickými prostředky pomocí mezinárodních organizací, hospodářské politiky, ekonomických sankcí, zpravodajstvím či pomocí nových technologií, se musely spolehnout na vojenské zásahy. Jak bylo v kapitole intervenujícího aktéra znázorněno, ani užití tvrdé diplomacie se Washington nevyhnul a byl donucen vojensky intervenovat do oblastí světa, aby zaručil bezpečnost nejen obyvatelům dané země, ale i okolním zemím místního regionu.

Přestože Spojené státy byly v 90. letech na vrcholu své moci, během následujících let se musely vypořádávat s narůstajícími hrozbami, které ohrožovaly mír a bezpečnost celého mezinárodního systému. Zároveň se musely vyrovnávat s narůstajícím vlivem a silou dalších mezinárodních mocností, které narušovaly postavení USA v daných regionech. Jednalo se například o Čínu v oblasti jihovýchodní Asie nebo Iráku na Blízkém východě. Velkou pozornost americké vlády taktéž upoutaly vnitrostátní konflikty, které se po ukončení studené války rozmohly nejen v Evropě, ale i v samotné blízkosti USA v Karibském moři.

Vliv na americkou garanci bezpečnosti měli samotní prezidenti. Ve zkoumaném období byli tři, ale využití příklady rolí se dotkly pouze dvou hlav státu. Spojené státy pod křídly George Bushe staršího kladly důraz na silné a spolehlivé ozbrojené

síly, které jsou politicky podložené a dobře kontrolované. Zároveň Bushova politika směřovala Wilsonovským směrem, jenž dbá na kolektivní spolupráci a dodržování mezinárodních práv a pravidel.

S nástupem Billa Clintona do prezidentského křesla se změnila nejen doba, ale i přístupy, které bylo třeba uplatňovat v novém mezinárodním pořádku. Důležitým prvkem se stali samotní Američané, kteří díky novým technologiím a neúnavným médiím byli schopni sledovat veškeré dění téměř v přímém přenosu, a dokázali tak značně ovlivnit rozhodnutí, zda se Státy vydají do konfliktu mimo americkou půdu. Americká veřejnost tak získala základní hlas, na který se prezident a jeho administrativa musela při rozhodování ohlížet.

V podkapitole USA v roli intervenujícího aktéra lze vidět, že Washington vzal roli garanta mezinárodní bezpečnosti zcela vážně a do vlastních rukou, zvláště v případech, kdy se USA rozhodly zasáhnout a intervenovat do konfliktu bez mandátu OSN. Spojené státy byly ve výběru intervencí velmi opatrné. Od debaklu v Somálsku v roce 1993 Státy rozhodně zasáhly pouze tehdy, když došlo k humanitárním krizím v blízkosti vlastního území nebo v Evropě. A pouze v případě, očekávalo-li se extrémně málo amerických ztrát a obětí a teprve tehdy, když prezidentova rétorika v podstatě nutila administrativu něco udělat.

Přesto lze pozorovat značný posun v politice ochrany lidských práv, která se stala více aktivní právě díky humanitárním intervencím, které USA v poslední dekádě minulého století zařadily do své zahraniční politiky. Politika v oblasti lidských práv se tradičně zaměřuje na kritiku jejich porušovatelů a na jejich potrestání prostřednictvím různých symbolických, ekonomických a právních prostředků. Ačkoli v období po studené válce Spojené státy pokračovaly v provádění těchto praktik, v jistých případech zvolily tvrdší a v mnoha oblastech náročnější přístup.

Nejméně využívanou rolí byla v 90. letech role mediátora. Zároveň se jedná o nejspornější roli v dosahování výsledků, jelikož se úspěch odráží od schopností

osoby v roli prostředníka vyjednávání daného sporu. Tíha celého procesu tak (v mnoha případech) leží na ramenou jediného zástupce USA. Přestože v době ukončení mediátorských služeb se může zdát celý proces úspěšně ukončený, nemusí to nutně znamenat hladký a bezproblémový průběh aplikování požadavků, kompromisů a pravidel dovršených v rámci jednání pod dozorem mediátora. Jak například Daytonská dohoda ukázala, dovršení míru bylo úspěšné, ovšem mezi balkánskými zeměmi i nadále přetrvávaly konflikty a v rámci NATO se USA musely o pár let později uchýlit k vojenské intervenci v Kosovu, aby nastolily mír a pořádek.

V kapitole amerických spojenců na základě bilaterálních smluv jsem ukázala, že i politika odstrašování hraje ve Washingtonu zásadní roli, kterou nepřítelům svých spojenců dávají najevo, že jsou ochotni se do případného konfliktu zapojit. Zároveň můžeme sledovat celkem nevšední vztah mezi USA a Tchaj-wanem. Přestože USA již nemají žádné závazky vůči ostrovu, nemají platnou smlouvu o ochraně a zaručení bezpečnosti (a vlastně ji v rámci navázání dobrých vztahů s Čínou zrušily), Washington i tak zastává jistého garanta tchaj-wanské bezpečnosti, a to na základě dokumentu TRA. Spojené státy i po ukončení studené války nadále udržovaly aliance s bilaterálními partnery – Japonskem, Filipínami a Jižní Koreou – kteří zůstali důležitými spojenci v asijsko-pacifickém regionu.

V práci bylo názorně ukázáno, že Spojené státy užívaly všech možných prostředků, kterými by zabránily nebo ukončily spory a konflikty (a zároveň trestaly agresory) po celém světě. Svých cílů se snažily dosáhnout pomocí ekonomických sankcí, diplomacie, humanitární pomoci a z velké části i vlastní armády, která byla nejen rozmístěná po obrovské části světa, ale taktéž v mnoha oblastech aktivně zasahovala.

První dekáda po ukončení studené války zobrazuje, že role garanta mezinárodní bezpečnosti pro USA nebyla snadná a v mnoha případech nepřinesla očekávané výsledky. I přes zobrazené neúspěchy zajistit mír a bezpečnost se Spojené státy nevzdaly a ve své roli garanta bezpečnosti pokračovaly i nadále.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Akhavan, P. (1996). The Yugoslav Tribunal at a Crossroads: The Dayton Peace Agreement and Beyond. *Human Rights Quarterly* (2), s. 259–285.

Albrechtsen, E. (2003). Security vs safety. *NTNU – Norwegian University of Science and Technology*, s. 1–8.

Albright, K. M. (1997). Secretary of State Madeleine K. Albright and Robert Gelbard, Special Representative of the President and Secretary of State for Implementation of the Dayton Peace Agreement. *U.S. Department of State* (<https://1997-2001.state.gov/statements/970410.html>, 23. 04. 2020).

Albrightová, K. M. (2003). *Nejlepší ze všech možných světů* (Praha: Nakladatelství Práh).

Allen, J. W. (2000). Crisis in Southern Iraq: Operation SOUTHERN WATCH, in.: Warnock, T. (ed.). *Short of War Major USAF Contingency Operations 1947-1997*. Air Force History and Museums Program in association with Air University Press, s. 189–195.

American Foreign Relations (nedatováno). *Intervention and Nonintervention - The practice of intervention* (<https://www.americanforeignrelations.com/E-N/Intervention-and-Nonintervention-The-practice-of-intervention.html>, 24. 03. 2020).

Amnesty International UK (2018). Human rights defenders – some of the bravest people in the world. *Amnesty International UK* (<https://www.amnesty.org.uk/human-rights-defenders-what-are-hrds>, 28. 02. 2020).

Astill, J. (2001). Strike one. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2001/oct/02/afghanistan.terrorism3> 16. 03. 2020).

Attewill, F. – Weaver, M. (2008). Annan to mediate in Kenya election dispute. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2008/jan/10/kenya.matthewweaver>, 26. 02. 2020).

Aysegul, A (2012). *Foreign Powers and Intervention in Armed Conflicts* (Stanford: Stanford Security Studies).

Baumann, J. – Clayton, G. (2017). Mediation in Violent Conflict. *CSS Analyses in Security Policy* (211), s. 1–4.

BBC (2018). *What is the Good Friday Agreement?* (<https://www.bbc.co.uk/newsround/14118775> 21. 03. 2020).

Beagle, T. W. – Major, J. R. (2001). *Effects-Based Targeting. Another Empty Promise?* (Maxwell Air Force Base, Alabama: Air University Press).

Beaver, B. – Beaver, J. – Wilsey, M. (nedatováno). The Middle East: United States Policy and Relations in the Latter Half of the 20th Century. *Ethics of development in a global environment* (https://web.stanford.edu/class/e297c/war_peace/middleeast/hcentury.html, 22. 03. 2020).

Bercovitch, J. (1991). International Mediation. *Journal of Peace Research* (28), s. 3–6.

Bercovitch, J. (1999). Mediation in International Conflict. An Overview of Theory a Review of Practice. In: Zartman, W. – Rasmussen, L (eds): *Peacemaking in International Conflict. Methods and Techniques*. (Washington: United states Institue of Peace Press), s. 125–153.

Biglino, P. a kol (2014). Improving Electoral Practices Case Studies and Practical Approaches. *International Institute for Democracy and Electoral Assistance*, s. 4–238.

Bleek, C. P. – Lorber, B. E. (2014). Security Guarantees and Allied Nuclear Proliferation. *The Journal of Conflict Resolution*, (58), s. 429–454.

Boff, L. – Boff, C. (1996). *Introducing Liberation Theology* (Ingram International).

Brandon, J. K. (2018). Defense Cooperation Agreements and the Emergence of a Global Security Network. *International Organization* (72), s. 799–837.

Bush, C. R. (2016). The United States Security Partnership with Taiwan. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/research/the-united-states-security-partnership-with-taiwan/>).

Bush, G. H. W. (1992a). December 4, 1992: Address on Somalia. *Miller Center* (<https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/december-4-1992-address-somalia>, 22. 03. 2020).

Bush, H. W. G. (1990b). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project*, (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-2>, 22. 03. 2020).

Bush, H. W. G. (1990c). Address to the United Nations General Assembly by President George H. W. Bush. *American Rhetoric* (<https://www.americanrhetoric.com/speeches/georgehwushkuwaitinvasion.htm>, 22. 03. 2020).

Buss, F. T. – Gardner, A. (2008). *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* (Washington D.C.: The Brookings Institution).

Buss, T. F. (2008). *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid Had Failed and What Can We Do About It?* (Washington D. C.: The Brookings Institution).

Byman, L. D. – Pollack. M. K. (2007). *Things Fall Apart: Containing the Spillover from an Iraqi Civil War* (Washington D. C.: The Brookings Institution).

Carey, H. F. (2001). U. S. Domestic Politics and The Emerging Humanitarian Intervention Policy: Haiti, Bosnia and Kosovo. *World Affairs* (2), s. 72–82.

Carothers, T. (1999). *Aiding Democracy Abroad. The Learning Curve* (Washington, D.C: Carnegie Endowment for International Peace).

Center Forward (nedatováno). *US Involvement in the Northern Irish Peace Process and the Good Friday Agreement* (<https://center-forward.org/us-involvement-in-the-northern-irish-peace-process-and-the-good-friday-agreement/> 21. 03. 2020).

Clinton, B. (1994). The President's Radio Address. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-presidents-radio-address-591>, 23. 02. 2020).

CNN (2019). *Camp David Accords Fast Facts* (<https://edition.cnn.com/2013/08/23/world/meast/camp-david-accords-fast-facts/index.html>, 26. 03. 2020).

Cooke, G. J. – Morrison J. S. (2009). *U.S. Africa policy beyond the Bush years: critical choices for Obama administration* (Washington, D.C: Center for Strategic and International Studies).

Cossa, R. A. (1993). USAF Promoting Peace And Stability Through Cooperation Engagement. *Asia Pacific Defense Forum* (4), s. 8–15.

Crawford W. T. (2001). Pivotal Deterrence and the Kosovo War: Why the Holbrooke Agreement Failed. *Political Science Quarterly* (4), s. 499–523.

ČT24 (2018). Před dvaceti lety al-Káida poprvé šokovala svět. U amerických ambasad odpálila auta plná výbušnin. ČT24 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2559295-pred-dvaceti-lety-al-kaida-poprve-sokovala-svet-a-americkych-ambasad-odpalila-auta-plna>, 16. 03. 2020).

- Dahinden, M. (2013). Democracy Promotion at a Local Level: Experiences, Perspectives and Policy of Swiss International Cooperation. *The graduate institute, Geneva*, s. 1–15.
- Dalpino, E. C. (2000). Promoting Democracy and Human Rights Lesson of the 1990s. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/articles/promoting-democracy-and-human-rights-lessons-of-the-1990s/> 28. 03. 2020).
- Davis, E. L. – Pettyjohn, S. L. – Sisson, M. W. – Worman, S. M. – McNerney, M. J. (2012). *U. S. Overseas Military Presence* (Santa Monica: RAND corporation).
- Defense Planning Guidance (1992). Defense Planning: Guidance FY 1994 – 1999. *National Security Council*.
- Dempsey, G. (1998). Rethinking The Dayton Agreement. Bosnia Three Years Later. *Policy Analysis* (327), s. 1–42.
- Dietrich, W. J. (2006). U.S. Human Rights Policy in the Post-Cold War Era. *Political Science Quarterly* (2), s. 269–294.
- Dixon, P. (2006). Performing the Northern Ireland Peace Process on the World Stage. *Political Science Quarterly* (1), s. 61–91.
- Dobbins, J. a kol. (2003). *America's Role in Nation-Building* (Santa Monica: RAND Corporation).
- Dowty, A. (1972). The application of international guarantees to the Egypt-Israel conflict. *The Journal of Conflict Resolution* 16 (2), s. 253–267.
- Doyle, J. (2018). Reflecting on the Northern Ireland Conflict and Peace Process: 20 years since the Good Friday Agreement. *Irish Studies in International Affairs*, s. 1–16.
- Dunne, M. (2004). Integrating Democracy Promotion Into U.S. Middle East Policy. *Carnegie Endowment for Interanational Peace* (50), s. 3–15.

Eichler, J. – Šedivý, J. (1995). Hlavní rysy mezinárodní situace po skončení studené války. In: Eichler, J. – Šedivý, J. *Mezinárodní vztahy* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů) 30, č. 2, s. 16–22.

Eichler, J. – Tichý, L. (2013). *USA a Ruská federace* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Eichler, J. (2009). *Mezinárodní bezpečnosti v době globalizace* (Praha: Ministerstvo obrany ČR).

Eichler, J. (2012). Legální a nelegální války v dnešním světě. *Vojenské rozhledy* (3), s. 17–29.

Eklöw, K. – Krampe, F. (2019). Conflicts and peacebuilding efforts in Somalia [report]. *Stockholm International Peace Research Institute*, s. 4–9.

Emmers, R. (2003). *Cooperative Security and the Balance of Power in ASEAN and the ARF* (London: Routledge).

Fastenrath, U. (1999). Intervence bez mandátu OSN? *Cibulka.net* (<http://www.cibulka.net/nnoviny/nn1999/nn0199/obsah/99.htm>, 10. 02. 2020).

Foreign Policy for America (nedatováno). *Israeli – Palestinian Conflict* (<https://www.fp4america.org/israelpalestine> 28. 03. 2020).

Forsythe, P. D. – Rieffer, A. J. (2000). US Foreign Policy and Enlarging the Democratic Community. *Human Rights Quarterly* (22), s. 988–1010.

Forsythe, P. D. (2000). US foreign policy and human rights: The price of principles after the Cold War. In.: Forsythe, P. D. *Human Rights and Comparative Foreign Policy: Foundations of Peace*.

Frost, F. (1997). United States-China Relations and the Clinton-Jiang Summit. *Parlament of Australia*

(https://www.apf.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/Publications_Archive/CIB/CIB9798/98CIB07, 09. 04. 2020).

Gartner, S. S. (2014). Third-Party Mediation on Interstate Conflicts: Actors, Strategies, Selection, and Bias. *Yearbook on Arbitration and Mediation*, článek 13, s. 269–294.

Gellman, B. – Priest, D. (1998). U. S. Strikes Terrorist-Linked Sited in Afghanistan, Factory in Sudan. *Washington Post* (<https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/eafricabombing/stories/strikes082198.htm>, 16. 03. 2020).

Goldstein, M. S. – Schriver, R. (2001). An Uncertain Relationship: The United States, Taiwan and the Taiwan Relations Act. *The China Quarterly* (16), s. 147–172.

Government of Canada (nedatováno). *Role of the Mediator* (https://www.fpslreb-crtespf.gc.ca/drs/role_mediator_e.asp, 28. 02. 2020).

Greenberg, C. M – McGuinness, M. E. (2000). From Lisbon to Dayton: International Mediation and the Bosnia Crisis. In.: Greenberg, C. M – Barton, H. J. – McGuinness, M. E. *Words Over War: Mediation and Arbitration to Prevent Deadly Conflict* (UK: Rowman & Littlefield).

Greenwood, Ch. (1992). New World Order or Old? The Invasion of Kuwait and the Rule of Law. *The Modern Law Review* (2), s. 153–178.

Greig, M. (2005). Stepping into the Fray: When Do Mediators Mediate? *American Journal of Political Science* 49 (2), s. 249–266.

Grimmett, F. R. (2011). Instances of Use of United States Armed Forces Abroad, 1798-2010. *Congressional Research Service*, s. 1–31.

Hartwell, L. (2019). Case Analysis. Conflict Resolution: Lessons from the Dayton Peace Prosecc. *Negotiation Journal*, s. 443–469.

Haulman, L. D. (1998). *The United States Air Force and Humanitarian Airlift Operations 1947–1994* (Washington, D. C.: Air Force History And Museum Program).

Haulman, L. D. (2015). The U. S. Air force in the Air War Over Serbia, 1999. *Air Power History*, s. 7–21.

Heraclides, A. – Dialla, A. (2015). *Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century* (Manchester: University Press).

Hobson, Ch. (2015). *The Rise of Democracy* (Edinburgh: Edinburgh University Press).

Holbrooke, R. (1999). *To End a War* (New York: Random House, The Modern Library).

Holzgrefe, J. L. – Keohane, O. R. (2003). *Humanitarian Intervention* (Cambridge: Cambridge University Press).

Human Rights (2004). Human Rights Defenders: Protecting the Rights to Defend Human Rights. *Duben* 2004 (29), s. 1–51.

Huntington, S. (2001). *Střet civilizací* (Praha: Rybka Publisher).

Chicago Tribune (1998). New Division Of Bosnia Is Unacceptable, Albright Says. *Chicago Tribune* (<https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1998-09-01-9809010118-story.html>, 25. 04. 2020).

Institut for Spending Reform (nedatováno). Cost of Foreign Intervention: Lessons From Syrian and the Middle East. *Institut for Spending Reform* (<https://spendingreform.org/pentagon/costs-of-foreign-intervention/> 28. 02. 2020).

Jones, G. S. a kol. (2006). *Securing Health: Lessons from Nation-Building Missions* (Santa Monica: RAND Corporation).

Kan, S. A. (2007). China/Taiwan: Evolution of the „One China“ Policy: Key Statements from Washington, Beijing, and Taipei [report]. *Congressional Research Service*, s. 1–87.

Kane, T. (2004). Global U.S. Troop Deployment 1950–2003 [report]. *The Heritage Center For Data Analysis*, s. 1–8.

Kavanagh, J. (2014). *U.S. Security-Related Agreements in Force Since 1955* (Santa Monica: RAND Corporation).

Kazanský, R. – Ivančík, R. (2015). *Teoritická východiská skumanie konfliktov* (Bánská Bystrica: UMB – Belianum).

Kelly, B. (2019). Good Friday Agreement: The peace deal that ended the Northern Ireland Troubles 20 years ago. *Independent* (<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/good-friday-agreement-what-is-it-northern-ireland-belfast-1998-sinn-fein-the-troubles-a8278156.html>, 21. 03. 2020).

Kelly, F. (2018). Clinton describes Belfast Agreement as “a work of genius“. *The Irish Times* (<https://www.irishtimes.com/news/politics/clinton-describes-belfast-agreement-as-a-work-of-genius-1.3457441>, 26. 03. 2020).

Kemp, W. – Shaw, M. – Boutellis, A. (2013). *The Elephant in the Room: How Can Peace Operations Deal with Organized Crime?* (New York: International Peace Institute).

Kenny, J. (2018). What is the Good Friday Agreement? *BBC* (<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-43560637> 21. 03. 2020).

Kigris, L. F. (1998). Cruise Missile Strikes in Afghanistan and Sudan. *American Society of International Law* (<https://www.asil.org/insights/volume/3/issue/11/cruise-missile-strikes-afghanistan-and-sudan>, 16. 03. 2020).

Kissinger, H. (2002). *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?* (Praha: BB art).

Klosek, K. (2019). Indirect Interventions in Civil Wars: The Use of States as Proxies in Military Interventions. *Mezinárodní vztahy* (4), s. 5–26.

Königová, L. (2001). Teorie státní suverenity a praxe intervence. *Mezinárodní vztahy* (3), s. 41–58.

Koten, M. (2017). Americko-izraelské strategické partnerství [Zpráva Výzkumné služby Kongresu]. *Český model amerického kongresu*, s. 2–19.

Kramlinger, D. G. (2001). Operation Provide Comfort. Sustained Coercive Air Presence. *Air University Press*, s. 19–37.

Krauthammer, Ch. (1999). The Clinton doctrine. *CNN* (<https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/time/1999/03/29/doctrine.html>, 27. 03. 2020).

Krejčí, O. (2009). *Zahraniční politika USA* (Praha: Professional Publishing).

Kundnani, H. (2017). What is the Liberal International Order? *German Marshall Fund of the United States* (17), s. 1–10.

Lambeth, S. B. (2001). *NATO's Air War for Kosovo* (Santa Monica: RAND Corporation).

Larson, V. E. (2005). *American Public Support for U. S. Military Operations from Mogadishu to Baghdad* (Santa Monica: RAND Corporation).

Lawson, L. M. – Epstein, B. S. (2019). Democracy Promotion: An Objective of U. S. Foreign Assistance. *Congressional Research Service*, verze 5, aktualizováno.

Lu, K (2006). *Just and Unjust interventions in World Politics* (New York: Palgrave Macmillan).

- Manning, A. R. (1999). THE WORLD/ FOREIGN: The Clinton Doctrine: More Spin Than Reality. *Los Angeles Times* (<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1999-sep-05-op-7008-story.html>, 27. 03. 2020).
- Manthorpe, J. (2005). *Forbidden Nation: a History of Taiwan* (New York: Palgrave Macmillan).
- Marion, L. F. (2018). The Battle of Mogadishu: Special Tactics in Somalia, 1993. Brothers in Berets [report]. *Air University Press*, s. 271–296.
- Martin, G. L. (2003). Assessing The Impact Of U. S. – Israeli Relations on the Arab World. *Strategic Studies Institute, US Army War College*.
- Marton, K. (2015). The Dayton Keys to Peace. *The new York Times* (<https://www.nytimes.com/2015/11/18/opinion/the-dayton-keys-to-peace.html>, 20. 03. 2020).
- Mason, R. Ch. (2012). Status of Foreces Agreement (SOFA): What Is Is, and How Has It Been Utilized? *Congressional Research Service*.
- Mayer, J. P. (2016). U.S. Foreign Assistance to Latin America and the Caribbean: Recent Trends and FY2016 Appropriations [Report]. *Congressional Research Service*, s. 1–11.
- McDonagh, P. (2004). The Good Friday Agreement: 1998. *India International Centre Quarterly* (1), s. 12–22.
- Morrow, J. D. (1991). Alliances and Asymmetry: An Alternative to the Capability Aggregation Model of Alliances. *American Journal of Political Science* (4), s. 904–933.
- Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea* (1953). (https://www.usfk.mil/Portals/105/Documents/SOFA/H_Mutual%20Defense%20Treaty_1953.pdf, 20. 04. 2020).

National Security Strategy of the United States of America (1990). *National Security Strategy Archive* (<http://nssarchive.us/> 22. 03. 2020).

Nolte, G. (2011). Intervention by Invitation. *Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, Heidelberg and Oxford University Press*, s. 1–8.

Ottingerová, L. (2011). *R2P aneb Odpovědnost chránit* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby).

Otto, J. (1897). *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. 12. svazek (Praha: J. Otto – Ottovo nakladatelství).

Pajon, C. (2010). Understanding the Issue of U.S. Military Bases in Okinawa. *Ifri Center for Asian Studies. Asie Visions* (29), s. 1–22.

Patman, G. R. (1997). International Intervention: A Mandate to Disarm or Not to Disarm? [report] *Norwegian Institute for Defence Studies*, s. 7–9.

Pettyjohn, S. L. (2012). *U.S. Global Defense Posture, 1783–2011*. (Santa Monica: RAND Corporation).

Phillips, C. (2019). *Bosnia-Herzegovina: The U. S. Army's Role in Peace Enforcement Operations, 1995-2004* (Washington, D.C.: United States Army Center of Military History).

Phillips, J. – Anderson, J. (1999). Lesson from the War in Kosovo. *The Heritage Foundation* (<https://www.heritage.org/europe/report/lessons-the-war-kosovo> 26. 03. 2020).

Piccone, T. (2016). *Five Rising Democracies* (Washington, D.C.: Brookings Institution Press).

Quandt, B. W. (20001). Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism. *Journal of Palestine Studies* (2), s. 26–40.

Regan, M. P. (1998). Choosing to Intervene: Outside Interventions in Internal Conflicts. *The Journal of Politics* (3), s. 754–779.

Rohrer, T. – Marthaler, E. (2012). Social Accountability In a Fragile and Conflict Affected Situation. Afghanistan: Improved Livelihood of Rural Communities (ILRC). *HELVETAS Swiss Intercooperation in Afghanistan*, s. 210.

Roy, D. (2003). *Taiwan: a Political History* (Ithaca, NY: Cornell University Press).

Řehák, V. (2001). Mediace jako nástroj řešení konfliktů Případ občanské války v Libérii. *Mezinárodní vztahy* (3), s. 30–54.

Říha, M. (2014). *Mezinárodní smlouvy* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky).

Saltzman, B. Ch. – Searle, R. T. (2001). *Introduction to the United States Air Force* (Maxwell Air Force Base, Alabama: Air University Press).

Savun, B. (2008). Information, Bias, and Mediation Success. *International Studies Quarterly* 52 (1), s. 25–47.

Sewall, S. – Kaysen, C. (1999). The US and the International Criminal Court: The Choices Ahead [report]. *American Academy of Arts and Science* (<https://www.amacad.org/publication/us-and-international-criminal-court-choices-ahead>, 09. 04. 2020).

Schinella, M. A. (2019). *Bombs Without Boots* (Washington, D.C.: Brookings Institution Press).

Schmitt, E. (1994). U. S. Backed on Possible Invasion of Haiti. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/1994/08/31/world/us-backed-on-possible-invasion-of-haiti.html>, 15. 03. 2020).

Spasov, P. (2014). NATO, Russia and European Security: Lessons Learned from Conflicts in Kosovo and Libya. *Connections* (3), s. 21–40.

Starr, P. (2007). Why Liberalism Works. *The American Prospect*, s. 34–40.

Steinberg, B. J. (2019). The Good Friday Agreement: Ending War and Ending Conflict in Northern Ireland. *Texas National Security Review*, s. 79–102.

Strednansky, E. S. (1996a). Haiti Case Study [report]. *Air University Press*, s. 31–42.

Strednansky, E. S. (1996b). Somalia Case Study [report]. *Air University Press*, s. 21–30.

Sullivan, A. (2019). The real special relationship: Could Irish-America thwart a US-UK trade deal? *DW* (<https://www.dw.com/en/the-real-special-relationship-could-irish-america-thwart-a-us-uk-trade-deal/a-50181175>, 26. 03. 2020).

Sullivan, L. P. – Koch, T. M. (2009). Military Intervention by Powerful States, 1945–2003. *Journal of Peace Research* (5), s. 707–718.

Szasz, C. P. (1996). The Protection of Human Rights Through the Dayton/Paris Peace Agreement on Bosnia. *The American Journal of International Law* (2), s. 301–316.

Štěpánek, P. (2003). Humanitární intervence – srozumitelný pojem? *Mezinárodní politika* (3) s. 33–35.

Tank, P. (2012). The concept of “rising powers“. *NOREF*, s. 1–4.

Tesař, F. (2011). Deset dnů, které otráslly Jugoslávií. *Ústav mezinárodních vztahů Praha* (<https://www.iir.cz/article/deset-dnu-ktere-otrasly-jugoslavii>, 17. 03. 2020).

The Carter Center (1994). *President Carter Leads Delegation to Negotiate Peace With Haiti* (<https://www.cartercenter.org/news/documents/doc218.html>, 15. 03. 2020).

Thompson, E. J. (2001). *American Policy and Northern Ireland: A Saga of Peasebuilding* (Westport: Preager).

Tirpak, J. A. (2003). Legacy of the Air Blockades. *Air Force Magazine*, s. 46–52.

Trachtenber, J. David (2012). US Extended Deterrence: How Much Strategic Force Is Too Little? *Strategic Studies Quarterly*, (6), s. 62–92.

Treaty of Mutual Cooperation and Security between the USA and Japan (1960). (<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP07-00469R000100950001-2.pdf>, 20. 04. 2020).

U.S. Department of State (2019a). U.S. Security Cooperation With Korea (<https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-korea/> 11. 04. 2020).

U.S. Department of State (2019b). U.S. Security Cooperation With Japan (<https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-japan/> 11. 04. 2020).

UN (1945). *Charter Of The United Nations And Statute Of The International Court of Justice* (<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>, 28. 03. 2020).

UN Documents (1970). Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations. *UN Documents* (<http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>, 09. 02. 2020).

UNSCR (1990). *Resolution 678*. Security Council.

UNSCR (1991). *Resolution 687*. Security Council.

UNSCR (1992). *Resolution 794*. Security Council.

UNSCR (1993). *Resolution 816*. Security Council.

UNSCR (1998). *Resolution 1160*. Security Council.

UPI (1992). *U. S. conducts three gulf military exercises in show of force* (<https://www.upi.com/Archives/1992/08/03/US-conducts-three-gulf-military-exercises-in-show-of-force/4665712814400/> 24. 02. 2020).

US Institute of Peace (1995). Restoring Hope: The Real Lessons of Somalia for the Future of Intervention. *US Institute of Peace*, s. 2–20.

USAID (nedatováno). *What we do* (<https://www.usaid.gov/> 27. 03. 2020).

Wabrick, C (1991a). The Invasion of Kuwait by Iraq. *The International and Comparative Law Quarterly* (4), s. 482–492.

Wabrick, C (1991b). The Invasion of Kuwait by Iraq: Part II. *The International and Comparative Law Quarterly* (4), s. 965–976.

Wall, J. A. – Lynn, A. (1993). Mediation: A Current Review. *The Journal of Conflict Resolution* (37), s. 160–194.

Walsh, T. K. (2016). The Lesson of the First Gulf War Still Linger 25 Years on. *U. S. News* (<https://www.usnews.com/news/articles/2016-01-17/the-lessons-of-the-first-gulf-war-still-linger-25-years-on>, 23. 03. 2020).

Weissbrodt, D. a kol. (2009). *International Human Rights: Law, Policy, and Process*. Fourth Edition (LexisNexis).

Western, J. (2002). Sources of Humanitarian Intervention: Beliefs, Information, and Advocacy in the U. S. Decisions on Somalia and Bosnia. *International Security* (4), s. 112–142.

White, J. (2012). Indirect Intervention in Syria: Crafting an Effective Response to the Crisis. *Washington institute* (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/indirect-intervention-in-syria-crafting-an-effective-response-to-the-crisis>, 09. 02. 2020).

Wilson, J. A. (1997). From the Beltway to Belfast: The Clinton Administration, Sinn Féin, and the Northern Ireland Peace Process. *New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua* (3), s. 23–39.

Xinbo, W. (2000). U.S. Security Policy in Asia: Implications for China-U.S. Relations. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/research/u-s-security-policy-in-asia-implications-for-china-u-s-relations/> 25. 04. 2020).

Young, R. O. (1967). *The intermediaries: Third Parties in International Crises* (Princeton: Princeton University press).

RESUMÉ

This bachelor thesis is looking into a topic of US as a guarantor of international security in the period between the end of the cold war and the terrorist attack on The World Trade Center in September 11th 2001. The paper is divided into two main chapters; the first chapter explains the most significant term “security guarantor” and its roles which are an intervening actor, mediator, a security guarantor by bilateral consensus, and defender and supporter of democracy, freedom, human rights, and the liberal international order. The second chapter deals with specific events in which the United States found itself in the role of guarantor of international security in the period under study. The content of the second chapter of this work is an examination of the activities and procedures by which the US ensured security in the international environment within the roles of security guarantor.

The thesis shows that the United States used all possible means to prevent or end disputes and conflicts (while punishing aggressors) around the world. They sought to achieve their goals through economic sanctions, diplomacy, humanitarian aid, and, to a large extent, their own military, which was not only stationed across vast parts of the world, but also actively intervened in many areas.

The last decade of the 20th century had seen tremendous changes in an American foreign policy. Above all, these were the ways in which Washington sought to resolve disputes and ensure security and peace in the international environment. However, US efforts to move away from using force have not been successful in every case, and the US, despite efforts to resolve disputes through diplomatic means, international organizations, economic policy, economic sanctions, intelligence or new technologies, has had to rely on military intervention. As illustrated in the chapter Intervening Actor, Washington did not avoid the use of harsh diplomacy either, and was forced to intervene militarily in several parts of the world to ensure security not only for the people of the country but also for the surrounding countries of the local region.